

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
Географічний факультет. Кафедра економічної і соціальної географії

В. о. завідувача кафедри

_____ доц. Гудзеляк І. І.

« _____ » _____ 2022 р.

ВИВЧЕННЯ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ
АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ
НА ПРИКЛАДІ ДУБЕНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Магістерська робота

Виконав: студ. ГРОМ-21с
Остапук В. Ю.

Науковий керівник:
доц. Влах М. Р.

(підпис)

Львів – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ.....	6
1.1. Поняття адміністративно-територіальний устрій та його використання у програмі середньої школи.....	6
1.2. Методика суспільно-географічного дослідження адміністративно-територіального устрою.....	12
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ДУБЕНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	25
2.1. Історія створення громади.....	25
2.2. Особливості географічного положення	27
2.3. Природні умови та ресурси.....	29
2.4. Демографічна ситуація і зайнятість населення.....	31
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДУБЕНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	36
3.1. Виробнича сфера.....	36
3.2. Невиробнича сфера.....	42
3.3. Інфраструктурне забезпечення.....	46
3.4. Функціонально - територіальна організація м. Дубно.....	48
РОЗДІЛ 4. ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДУБЕНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	54
4.1. SWOT- аналіз соціально економічного розвитку м. Дубно.....	54
4.2. Сценарії соціально економічного розвитку.....	59
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Новаціями, які здійснюються у системі української освіти, наголошується на збільшенні рівня її якості, підвищенні наукового рівня викладання навчальних предметів, на оволодінні основами наук через формування основних наукових понять та термінів, якими розкривають широкі перспективи задля освітньої галузі, зокрема, можливим стає проведення досліджень, які на фоні загальнотеоретичного та методологічного підходів до процесу формування наукових понять пропонують розв'язувати як глобальні, так і конкретно місцеві поняття географічної тематики.

Державний стандарт не поділяється на предмети, натомість містить групу освітніх галузей – це свідчить про те, що розробниками освітніх та навчальних програм втілюються певні навчальні галузі через окремі предмети та комбінуються для інтеграції. Кожній галузі Державним стандартом відводиться певна мета і група загальних результатів, які уточнюються обов'язковими результатами для кожного з циклів. Через це кожній освітній галузі надано потенціал для розвитку кожної компетентності [21].

Найважливіше завдання в реформі децентралізації в Україні – реформувати місцеве самоврядування, створити спроможні територіальні громади, які б задовольняли потреби, пов'язані з життєдіяльністю мешканців населених пунктів, а також належним чином реалізували їх права та свободи.

Таким чином утворюється новітнє територіальне формування – об'єднана територіальна громада. Це підвищує науковий інтерес до пізнання сутності та особливостей функціонування об'єднаних територіальних громад як ключових елементів перебудови у вітчизняній системі місцевого самоврядування та реформування адміністративно-територіального устрою України.

Зазначена проблема носить міждисциплінарний характер і розглядається в різних науках. Вчені економісти, юристи, географи, цікавилися: науковим підходом щодо дефінітивної характеристики об'єднаних територіальних громад (Н. Спасів) [60, с. 209]; концептуальними засадами формування та функціонування об'єднаних територіальних громад (М. Фащевський,

В. Білоконь) [53]; узагальненим підходом щодо сутності поняття «територіальна громада України» (І. Тимечко) [63]; соціально-економічними передумовами формування об'єднаних територіальних громад на Сході України (Ю. Рогоза) [70]. Науковими основами процесу формування та розвитку об'єднаних територіальних громад цікавилися І. Вахович, Г. Возняк, Ю. Ганущак, О. Кириленко, Б. Малиняк, Ю. Петрушенко, І. Сторонянська, А. Ткачук [22], А. Павлюк, Р. Безсмертний, В. Опарін та інших [36]. Окремими аспектами визначення принципів реалізації в адміністративно-територіальній реформі, обґрунтуванням видів адміністративно-територіальних одиниць, їх територіальних меж у своїх наукових розробках займалися українські вчені М. Пістун, М. С. Дністрянський [24], О. Шаблій, О. Топчієв [64], адміністративно-територіальний устрій розглядали у своїх працях О. М. Барановський [5], А. Л. Мельничук [18].

Як свідчить аналіз наукової літератури, дослідження проблеми вивчення в середній школі адміністративно-територіального устрою України на прикладі територіальних громад має лише епізодичний, фрагментарний характер і представлена переважно в державно-управлінській, юридичній площинах.

Мета моєї роботи полягає в: суспільно-географічному аналізі Дубенської територіальної громади Рівненської області; розробці картографічних, графічних матеріалів, які відображають об'єкт дослідження; розробці методичних рекомендацій вивчення проблеми в шкільному курсі географії.

Згідно із зазначеною метою, в роботі поставлені й розв'язані такі **завдання дослідження**:

1) розглянути теоретико-методологічні й правові засади адміністративно-територіального устрою в Україні, особливості децентралізації влади та розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні.

2) розкрити та проаналізувати підходи до визначення сутності понять «адміністративно-територіальний устрій», «територіальна громада», «об'єднана територіальна» в науковій літературі.

3) здійснити характеристику Дубенської територіальної громади, дати оцінку діяльності ОТГ за визначеними критеріями.

5) розробити методичні рекомендації і методичні розробки уроків щодо вивчення досліджуваної проблеми, в шкільному курсі географії.

Об'єкт дослідження: Дубенська об'єднана територіальна громада Рівненської області.

Предмет дослідження: процес формування та розвитку Дубенської територіальної громади.

Для вирішення поставлених завдань та досягнення поставленої мети, нами було використано такі **методи дослідження:**

- *теоретичні* – обґрунтування сутності базових понять дослідження: «адміністративно-територіальний поділ», «територіальна громада», «об'єднана територіальна громада»;

- *математичної статистики* – обробка отриманих даних, кількісна та якісна характеристика формування Дубенської об'єднаної територіальної громади;

- *метод комп'ютерного моделювання* – створення графіків, схем, картосхем, карт та інших графічних матеріалів роботи, створення моделі Дубенської територіальної громади.

Практичне значення роботи полягає в: узагальнені інформації процесу формування Дубенської об'єднаної територіальної громади; оцінці стану та стратегій розвитку Дубенської ТГ; створенні графічних та картографічних матеріалів, що демонструють процеси децентралізації та утворення об'єднаної Дубенської територіальної громади.

Отримані результати та висновки можуть бути використаними у поглибленому вивченні теми у ВНЗ та загальноосвітніх навчальних закладах.

Структура роботи: магістерська робота складається з чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, що складається з 71 найменування. Загальний обсяг роботи 103 сторінок.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ

1.1. Поняття адміністративно-територіального устрою та його використання у програмі середньої школи

Мета географічної освіти в сучасній школі – формувати в учнів погляди, принципи, норми поведінки по відношенню до географічного середовища. Результат вивчення шкільної географічної освіти – внутрішня пізнавальна установка особистості на засвоєння цілісних географічних знань.

Зважаючи на широту і різноманітність цілей географія займає одне з провідних місць серед інших навчальних предметів у школі, як наслідок того, що у сферу її навчання входять і природні, і суспільні об'єкти та явища.

Багатьма українськими дослідниками розглядалися питання вдосконалення змісту та методики викладання та навчання шкільної географічної освіти, зокрема А. М. Байназаровим, Н. В. Бірюковою, В. М. Герасимчуком, Т. Г. Гільбергом, Л. М. Даценком, Л. І. Зеленською, Г. М. Ісаєвою, С. Л. Капіруліною, С. Г. Коберніком, В. П. Корнеєвим, О. П. Кравчуком, П. А. Масляком, Т. Г. Назаренко, В. В. Обозним, Л. Б. Паламарчуком, Г. П. Пустовіт, Л. В. Тименком, А. Й. Сиротенком, П. С. Скавронським, О. Я. Скуратовичем, В. С. Яценко [42, с. 20]. Значний внесок у розвиток української шкільної географії та методики її навчання й викладання зробили К. Г. Воблий, М. В. Кубійович, С. Л. Рудницький. Багато є рекомендацій та посібників, виданих українськими авторами [42, с.20].

Навчальні програми з географії для середніх загальноосвітніх шкіл – це затверджений Міністерством освіти і науки України своєрідний стандарт шкільної географічної освіти, який визначає зміст географії в школі, її структуру,

послідовність вивчення курсів, розділів і тем, систему необхідних знань, умінь і навичок, що мають бути сформовані у школярів.

Важливою традицією шкільної географії є поділ її на фізичну та економічну і соціальну. Перевагами такої структури є, насамперед, найґрунтовніше відображення основи сучасних фізико- та економіко-географічних наук.

Сьогодні послідовність вивчення окремих курсів географії наступна: 6 клас – «Загальна географія», 7 клас – «Географія материків і океанів», 8 клас – «Україна у світі: природа, населення», 9 клас – «Соціально-економічна географія світу».

При краєзнавчому підході головну увагу приділяють аналізу природи своєї області, її багатствам. Це також формує знання про свою країну, що є суб'єктом міжнародного поділу праці, економіки і геополітики, світового простору. Вивчається економіко-географічне та геополітичне положення України, її адміністративно-територіальний устрій, історико-географічне формування території.

Значну увагу приділено розміщенню населення, його природному і механічному руху, національному складу. Детально вивчається географія галузей господарства країни, зовнішньоекономічних зв'язків, комплексна характеристика економічних районів. цей курс є також початковим етапом економічної освіти школярів, сприяє їхній адаптації до життя в умовах ринкової економіки.

Відповідно до сучасних вимог географічних наук у курсі шкільної географії велику увагу приділяють вивченню природно-територіальних і територіально-виробничих комплексів, а також природних ресурсів і їх раціональному використанню, розширений екологічний аспект [69].

Розгляд адміністративно-територіального устрою як об'єкту вивчення географії у середній школі вимагає чіткого визначення відповідних категорій і термінів. Сучасні українські енциклопедичні видання містять терміни «адміністративно-територіальний поділ» та «адміністративно-територіальна одиниця».

«Адміністративно-територіальний поділ – це внутрішній поділ території держави на адміністративно-територіальні одиниці з метою раціональної організації державного та громадського управління регіонами, народним господарством, загалом політичним і культурним життям» [28].

«Адміністративно-територіальна одиниця – частина єдиної території країни, що є просторовою основою для організації та діяльності місцевих органів державної влади й органів місцевого самоврядування. За географічними ознаками адміністративно-територіальні одиниці України поділяються на населені пункти і регіони» [28].

У Конституції України вживається термін територіальний устрій України і визначені його основні засади, зокрема: єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій [34; 35].

На думку М. І. Скуратовича, адміністративно-територіальний устрій – це розподіл території держави на частини (адміністративно-територіальні одиниці), які є територіальною основою для побудови і функціонування системи органів державної влади й органів місцевого самоврядування [40].

У монографії «Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи» адміністративно-територіальний устрій визначено як систему територіальної локалізації (закріплення на території) управлінських функцій держави виражених у державній регіональній політиці засобами державного, регіонального і місцевого управління, структурами самоврядування та закріплених у відповідних законодавчих актах з чітким розподілом управлінських функцій і повноважень [71].

Формування територіального устрою – тривалий процес. Він поєднує як елементи природного відособлення територій, кожна з яких об'єднується власною системою господарських, соціальних, культурних зв'язків, транспортних комунікацій, в окремих випадках – особливостями етнічного і

конфесійного складу населення, так і заходи, ініційовані органами влади, зацікавленими в структуруванні території, впорядкуванні її організації з метою вдосконалення системи управління, підвищення ефективності фіскальної політики.

Адміністративно-територіальний устрій будь-якої держави не є незмінним упродовж тривалого часу. У періоди відносної внутрішньополітичної стабільності та зменшення зовнішніх загроз у державі проходить укрупнення адміністративно-територіальних одиниць, а органи влади, що діють у цих одиницях, отримують більше повноважень та автономності у своїй діяльності.

У періоди внутрішньої нестабільності ситуації в державі, коли існує необхідність у посиленні державного впливу та контролю над територіями, влада йде на додаткові витрати, викликані потребами подрібнення адміністративно-територіальних одиниць [42].

Поділ території держави на адміністративно-територіальні одиниці визначається характером розселення людей, розвиненістю транспортного сполучення, політичною системою держави, внутрішньополітичною ситуацією в державі та на її кордонах, станом економіки [42].

Територіальний устрій держави характеризується універсальними системними ознаками:

- цілісністю – вона означає принципову неможливість зведення властивостей системи до суми властивостей її елементів, появу нової якості, яка не характерна жодному з її окремих елементів;
- структурністю, обумовленістю поведінки системи поведінкою її окремих елементів і властивостями її структури;
- тісними взаємозв'язками системи і зовнішнього середовища;
- ієрархічністю, згідно якої кожен компонент може бути представлений як система, а кожна система, в свою чергу, – як елемент більш широкої системи;
- необхідністю багатоаспектного дослідження системи для її адекватного пізнання [42].

В унітарних державах система територіального устрою охоплює всю територію країни, відповідно до неї створюється система органів державного управління і місцевого самоврядування. В унітарних державах територіальний устрій визначається центральними органами влади. Територіальний устрій держави формується й змінюється виключно офіційно, на правовій основі. Це означає необхідність управління процесом реформування територіального устрою, що вимагає існування певної (державної) політики розвитку територіальної системи. Тобто територіальний устрій держави означає управління розвитком її територіальної структури.

Територіальний устрій тримається на відносинах зі здійснення публічної влади (державної або місцевого самоврядування). Системоутворюючими елементами територіального устрою є функціональні елементи (структурні центри, одиниці управління), об'єднані зв'язками між суб'єктами владних відносин вищих і нижчих рівнів. Слід зазначити, що саме по типу взаємовідносин центру з територіями виділяються типи держав.

На основі територіального устрою формуються економічна структура держави, розвиток зв'язків між суб'єктами господарської діяльності, системи розселення, соціальної інфраструктури, а також системи багатьох громадських організацій. Таким чином, зміна територіального устрою викличе необхідність змін у всіх інших системах держави.

Територіальний устрій на сучасному етапі став вагомим чинником територіальної організації соціально-економічного простору держави. Тому декларований за командно-адміністративної системи принцип відповідності систем територіального устрою та економічного районування потребує критичного перегляду. В умовах надзвичайно динамічного економічного розвитку, що великою мірою залежить від мінливої світової економічної кон'юнктури, змінилася суть принципу економічної доцільності. Він полягає не в тому, щоб провести межі адміністративно-територіальних утворень відповідно до сформованих ареалів і центрів господарської діяльності, а в тому, щоб об'єднавши певні території в одне адміністративно-територіальне (управлінське)

утворення, створити в його межах максимально сприятливе соціально-економічне середовище.

Адміністративно-територіальний устрій держави складає каркас усіх інших форм соціального життя: у форми зв'язків між одиницями адміністративно-територіального поділу тим чи іншим способом включається політична й економічна історія держави, визначаючи в якійсь мірі й її майбутнє [40].

До чинників утворення, упорядкування та розвитку адміністративно-територіального устрою країни належать: географічні, історичні та політичні чинники, культурно-ментальні чинники, економічні та комунікаційні чинники, (рис. 1.1.)

Чинники утворення, упорядкування та розвитку адміністративно-територіального устрою країни						
Географічні чинники	Історичні та політичні чинники	Культурно-ментальні чинники	Економічні та комунікаційні чинники	Демографічні та соціальні чинники	Адміністративні чинники	Організаційні чинники

Рис. 1.1. Чинники утворення, упорядкування та розвитку адміністративно-територіального устрою країни

Адміністративно-територіальний устрій – це розподіл території держави на частини (адміністративно-територіальні одиниці), які є територіальною основою для побудови і функціонування системи органів державної влади й органів місцевого самоврядування.

Система територіального устрою держави на уроках географії розглядається як «каркасна» частина системи організації держави і суспільства загалом та система державного управління, зокрема. Таке розуміння важливе з методологічної точки зору, оскільки воно дозволяє виявити специфічні об'єктивні закономірності та особливості формування й функціонування

системи територіального устрою держави, що важливо для правильного вибору методик його реформування.

Отже, при вивченні соціально-економічної географії України, учні глибше знайомляться із географічним положенням та адміністративно-територіальним устроєм нашої держави, а згодом – з територіальною організацією населення та господарства України. Господарство вивчається як загалом, так і за окремими видами діяльності (промисловість, сільське господарство, транспорт). Наприкінці курсу досліджуються відмінності соціально-економічного розвитку окремих територій країни. Вивчається багато нових термінів.

1.2. Методика дослідження адміністративно-територіального устрою

Методи навчання в процесі вивчення географії визначаються способами сумісної діяльності вчителя і учнів, спрямованих на досягнення поставленої мети – одержання глибоких і міцних знань. Кожний метод спрямований на розв'язання певного дидактичного завдання і вважається носієм усіх функцій навчання: освітньої (навчальної), виховної і розвиваючої.

Методи навчання – це свого роду інструменти діяльності вчителя, які приводять в дію всі зовнішні і внутрішні ресурси навчального процесу (мета, зміст, засоби навчання). Вибір методів навчання учителем визначається знаннями якісних властивостей кожного методу (що він може дати для розв'язання того чи іншого дидактичного завдання).

Як вказує методична література і досвід роботи вчителів, вибір методів навчання обумовлений рядом факторів: соціальною метою освіти і виховання; характером і особливостями навчального предмета; педагогічними цілями і завданнями уроку; особливостями змісту навчального матеріалу, винесеного на урок; рівнем загального розвитку учнів і їх готовністю до засвоєння цього матеріалу; станом матеріалів і навчального обладнання в географічному кабінеті; рівнем професійної майстерності самого вчителя.

Хоч вибір методів навчання вважається досить широким полем діяльності вчителя географії, але він не може бути повністю довільним, тому що залежить від усіх цих факторів. Під час підготовки уроку вчитель здійснює вибір методів і прийомів навчання. Разом з тим, він повинен пам'ятати, що існують освітня, виховна, розвиваюча і мотиваційна функції методів навчання

Методика – це система способів і методів ведення самого дослідження. У дидактиці та методиці викладання географії під методикою розуміють систему способів і методів навчання істині, яка вже здобута (відома). Методика викладання географії, як і будь-яка інша наука, має власну методологічну основу [42].

Філософським методологічним підґрунтям методики навчання географії є матеріалістична діалектика, з позицій якої будь-які явища і процеси розглядаються як реально існуючі, а також є динамічними (знаходяться в русі і розвитку). До методологічних основ МНГ належать її об'єктно-предметна суть, завдання, структура, методи досліджень тощо.

Методика навчання географії – це галузь педагогічної науки, яка досліджує закономірності й особливості процесу навчання географії в школі, вона розробляє і встановлює раціональні методи та прийоми, засоби і форми навчальної діяльності, під час якої відбувається свідоме оволодіння учнями системою знань із шкільного курсу географії та формуються відповідні уміння і навички щодо застосування цих знань.

Методику навчання географії не можна розглядати як сукупність рекомендацій і порад щодо використання певних методів та прийомів навчання. Знання теоретичних засад методики озброює вчителя необхідним методичним апаратом для самостійної творчої роботи, сприяє зростанню його методичної майстерності та підвищенню професійного рівня.

Загальноосвітня цінність шкільного курсу географії полягає в тому, що у процесі його вивчення учні знайомляться з реальним життям у навколишньому середовищі, з життям суспільства в усіх його проявах і зв'язках.

Географічні знання і вміння дають змогу усвідомлено орієнтуватися в соціально-економічних, суспільно-політичних і геоекологічних подіях своєї держави та світу в цілому. Важливе місце при цьому належить методиці викладання географії в школі.

Знання теоретичних засад методики озброює вчителя необхідним методичним апаратом для самостійної творчої роботи, сприяє зростанню методичної майстерності та підвищенню професійного рівня.

Об'єктом методики навчання географії є процес формування географічних знань, умінь і навичок у загальноосвітній школі. Предметом – система шкільної географічної освіти, а саме: зміст і структура сучасних курсів географії, а також форми і засоби організації навчального пізнання в процесі вивчення шкільної географії, його місце і значення в системі загальної середньої освіти.

Структуру методики навчання географії умовно можна поділити на загальну та окремі методики. Загальна методика розглядає весь процес навчання географії у школі в цілому. Це не що інше як дидактика шкільної географії, оскільки вивчає те, що є спільним для всіх курсів. Окремі методики – конкретні методики вивчення окремих курсів шкільної географії. Вони конкретизують основні положення [32].

Під час розгляду адміністративно-територіального устрою України слід акцентувати увагу учнів на тих змінах, які відбулись, починаючи з 2014 р. на півдні та сході держави.

Відповідно до положень Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» № 1207-VII від 15 квітня 2014 р. сучасний політико-адміністративний статус Автономної Республіки Крим та міста Севастополь – «тимчасово окупована частина території України» [50].

Слід указати на зміни в розміщенні обласних державних адміністрацій у Донецькій (від 13.10.2014 р. до м. Краматорськ) і Луганській областях (від 19.09.2014 р. м. Сєверодонецьк), зумовлених тимчасовою окупацією частини їх території, яка містить їхні обласні центри – міста Донецьк і Луганськ.

Окремі райони Донецької та Луганської областей, які непідконтрольні українській владі, контролюються так званими «ДНР» і «ЛНР», які 16.05.2014 року Генеральною прокуратурою України визнано терористичним організаціями.

Відповідно до Закону України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» та Постанови Верховної Ради України «Про визначення окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей, у яких запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування» № 252-VIII від 17.03.2015 р. подано перелік відповідних населених пунктів та одиниць адміністративно-територіального устрою України у Донецькій і Луганській областях, у яких запроваджується відповідний особливий статус місцевого самоврядування.

Керуючись цими нормативно-правовими документами, вчитель має показати на карті України відповідні межі тимчасово окупованих територій і міста, у яких розміщені військово-цивільні обласні державні адміністрації, та роз'яснити специфіку їх адміністративного управління та режиму місцевого самоврядування.

Важливу географічну інформацію, щодо об'єднаних територіальних громад має «Атлас адміністративно-територіального устрою України. Новий районний поділ та територіальні громади: 2020» [43], створений фахівцями «Товариства дослідників України» за ініціативи «Міністерства розвитку громад та територій України».

Під час демонстрування на карті крайніх точок державної території України слід наголосити на тому, що крайня південна точка – мис Сарич – розташована на тимчасово окупованій території. На не окупованій частині території України крайньою південною точкою є острів Зміїний ($45^{\circ}18'00''$ пн. Ш. $30^{\circ}12'15''$ сх. Д.), де розміщено селище Біле, а на материковій частині – місце впадіння р. Дунай у Чорне море. Визначення постійних координат останньої крайньої точки лише за наявними картографічними матеріалами не є можливим, через постійні наливні та ерозійні процеси у дельті цієї ріки.

Міждисциплінарний характер проблеми адміністративно-територіального устрою держави вимагає від учителя синтезу досягнень таких наук як державне управління, право, географія, історія, економіка тощо.

Джерела інформації адміністративно-територіального устрою держави та історії його розвитку наступні:

1) Визначаючим джерелом інформації щодо адміністративно-територіального устрою держави є чинне законодавство (Конституція України, закони, підзаконні та локальні нормативно-правові акти тощо).

2) Істотними складниками інформації щодо адміністративно-територіального устрою держави є карти та атласи. Найактуальніші карти адміністративно-територіального устрою України подано на Геопорталі адміністративно-територіального устрою України [14]. Картографічні зображення передають, відтворюють розміри і властивості географічних об'єктів за допомогою географічних засобів і знаків (ліній, точок, фігур) і кольорового фону. Комбінації графічних знаків і фону є засобами картографічного моделювання, створення картографічних образів. Для розуміння відображених на карті об'єктів, компонентів природних умов, процесів, закономірностей їх поширення до карт додаються легенди. Текст легенди, географічні назви, терміни і поняття дозволяють «читати» карту, користуватися нею, знаходити на ній нові факти. Карти є найважливішими складниками інформаційних структурних блоків географічних атласів. Національні атласи є інтегральними картографічними моделями держав як природно-ресурсних і соціально-економічних територіальних систем.

Виняткове значення у процесі вивчення адміністративно-територіального устрою держави набувають національні атласи. За Указом Президента України Л.Д. Кучми від 01.08.2000 року «Про національний атлас України» створився новий картографічний твір – Національний атлас України [43]. В ньому відображена просторова характеристика природних умов і ресурсів, населення, господарства, екологічних умов, науки і культури України.

3) Інформацію щодо адміністративно-територіального устрою України продукують або продукували Інститут географії, Рада по вивченню продуктивних сил України, регіональні природничо-наукові та суспільно-економічні підрозділи Національної академії наук України. Різноманітну географічну інформацію зберігають обласні й районні, міські краєзнавчі музеї.

4) Географічні дослідження щодо історії адміністративно-територіального устрою нашої держави проводяться науковими лабораторіями вузів.

5) Різноманітна географічна інформація є в статистичних довідниках, словниках, енциклопедіях, наукових журналах, періодичних виданнях. Результати наукових досліджень, описи подорожей, районів України і світу наводяться в «Українському географічному журналі», журналі «Географія та основи економіки в школі», тижневику «Краєзнавство. Географія. Туризм», наукових вісниках і збірниках, які видаються науковими установами, вузами, заповідниками, друкуються як матеріали наукових конференцій, географічних з'їздів та ін [66].

6) Великі можливості для отримання і використання актуальної інформації щодо адміністративно-територіального устрою України надає Статистичний збірник «Україна у цифрах», що публікується на сайті Державної Служби статистики України [61].

Методи збору та аналізу інформації щодо адміністративно-територіального устрою держави: теоретичні методи: дедукція та індукція, метод аналогій, статистичний, математичний, моделювання, описовий метод, картографічний метод, порівняльно-географічний метод, порівняльно-історичний метод, метод факторного аналізу; кількісні методи: моделювання.

При моделюванні адміністративно-територіального устрою держави видно як система замінюється іншою допоміжною або штучною більш спрощеною системою. Закономірності та тенденції, що виявлені в процесі моделювання, потім розповсюджуються на реальну дійсність, з'ясування тенденцій розвитку та шляхів покращення адміністративно-територіального устрою держави. Моделювання спрощує дослідження, робить його менш трудомістким і більш

наочним. Порівняльно-історичний метод дозволяє шляхом порівняння встановити схожість й відмінність адміністративно-територіального устрою держави у різні сторічні періоди. Метод факторного аналізу дозволяє виявити об'єктивно існуючі чинники які впливають на процес зародження та становлення, розвитку й еволюції адміністративно-територіального устрою держави.

Проблема вивчення реформування АТУ України, децентралізації влади, нині набуває особливого значення. Адже, у 2020 році, відбулися докорінні перетворення в адміністративному поділі України, – це має внести зміни у вивчення цього питання в шкільні курси географії. Інформація є новою, вона не відображена повною мірою у змісті освіти, у програмах, підручниках.

Вивчення свого адміністративного регіону (територіальної громади) має будуватися на основі активної самостійної роботи школярів, застосування пошукових методів та дослідницької роботи. Ознайомлення школярів з географією свого краю сприяє реалізації компетентнісного підходу, який пов'язує рівень навченості зі здібністю розв'язувати проблеми різної складності на основі здобутих знань. Без сумніву, навчити пояснювати явища навколишньої дійсності, їх суть, причини, взаємозв'язки, орієнтуватися у ключових проблемах сучасного життя, орієнтуватися у світі духовних цінностей можна значно ефективніше, долучаючи до цього знання природних і соціальних особливостей свого регіону.

Виникає необхідність розроблення методичних рекомендацій та практичних напрацювань, вивчення цієї проблеми в шкільному курсі географії.

З метою більш глибокого вивчення цього питання, нами було проаналізовано, базові документи вивчення географії у загальноосвітніх навчальних закладах: Методичні рекомендації про викладання географії у 2021/2022 навчальному році, Програму вивчення географії для учнів 6-9 класів «Затверджену наказом МОН від 07.06.2017 № 804», Програму вивчення географії для учнів 9-11 класів (базовий рівень) «Затверджену Міністерством

освіти і науки України» (Наказ МОН України від 23.10.2017 № 1407), що дозволило зробити наступні висновки [41].

Питанню вивчення реформи децентралізації в Україні, в практиці сучасної школи, не приділено належної уваги. Окрема інформація потребує уточнення та розширення. Є необхідність в оновленні картографічного матеріалу, зокрема з питання утворення нових районів.

Курс «Україна у світі: природа, населення» (8 клас) у сучасних програмах з географії є основною складовою географічної освіти в Україні. Вивчення географії України спрямоване на формування цілісної науково-географічної картини своєї держави. Особливості природи розглядаються як умови життя та господарської діяльності людини. Особлива увага приділяється розгляду і всебічній оцінці природних умов і ресурсів території, детальному вивченню картографічної інформації, природних комплексів України (дод. А).

Під час вивчення у 8 класі розділу «Україна на карті світу» учні знайомляться з економічними поняттями «державний лад», «адміністративно-територіальний устрій», «економіко-географічне положення», «геополітичне положення», «геополітика», «державний кордон» тощо. Такі поняття для учнів є новими, тому доцільно їх пояснення супроводжувати показом на карті та наведенням прикладів. Так, в курсі «Україна у світі: природа, населення», передбачено формування соціальної та громадської компетентності та умінь ефективно працювати над реалізацією географічних проектів, розв'язувати проблеми довкілля залучаючи місцеву громаду. Формується громадська відповідальність за стан довкілля, оцінюється внеску у суспільний розвиток.

Навчальний курс «Україна у світі: природа, населення» у 8 класі є завершальним курсом шкільної фізико-географічної освіти, що спирається на знання, уміння і навички, отримані учнями у попередніх класах у курсах «Загальна географія» та «Материка та океани» та початковим курсом шкільної соціально-економічної географії для вивчення у 9 класі «Україна і світове господарство» (дод. Б).

Тому під час його вивчення значна увага приділяється поглибленню теоретичних знань з фізичної географії попередніх курсів та використанню вже набутих вмінь і навичок учнів в аналізі природних явищ, характеристиці об'єктів і територій за засвоєними уже алгоритмами.

Вивчення географії у 8-му класі спрямоване на формування цілісної науково-географічної картини своєї держави на основі комплексного її вивчення. Важливим принципом побудови змісту курсу є інтеграція, яка реалізується через поєднання фізико-географічних та соціально-економічних складових під час вивчення свого регіону та окремих природних комплексів і видів економічної діяльності України в цілому. Особлива роль географії у 8-му класі визначається значним світоглядним потенціалом й тісними взаємозв'язками змісту з сучасністю та особистим досвідом учнів.

Для досягнення окресленої мети вивчення географії у 8-му класі спрямоване на розв'язання наступних завдань:

- сформувати в учнів знання та уявлення про Україну як цілісну країну, в якій відбуваються різноманітні глобальні та регіональні природні, соціально-економічні та екологічні процеси;
- розкрити нові поняття і закономірності та поглибити й узагальнити вже сформовані теоретичні знання з фізичної географії;
- сформувати уявлення про окремі поняття соціально-економічного змісту;
- продовжити розвиток практичних умінь та навичок самостійної роботи, що сприятимуть активній соціально-відповідальній поведінці учнів у географічному просторі країни. Основний варіант по всій роботі

Навчальний курс «Україна у світі: природа і населення» передбачає й поглиблення вмінь і навичок учнів у користуванні картографічним матеріалом на рівні вмінь працювати з картами різної тематики, іншими джерелами географічної інформації. Отже, під час вивчення цього курсу можна реалізувати основну мету – формування громадянської позиції учнів, виховання патріотів своєї держави.

Програма курсу географії у 8 класі «Україна у світі: природа, населення» розрахована на 70 годин (2 години на тиждень), з яких 6 годин є резервними, й складається зі вступу і п'яти розділів: «Географічна карта та робота з нею»; «Географічний простір України»; «Природні умови і ресурси України»; «Населення України та світу»; «Природа та населення свого адміністративного регіону», які охоплюють основні особливості природи та населення нашої держави [25].

Розділ «Географічний простір України», на вивчення якого виділено 5 годин, складається з трьох тем: «Україна на карті Європи і світу», «Формування території України», «Україна на карті годинних поясів», які спрямовані на формування в учнів знань про територіальні зміни меж України упродовж ХХ ст. та їх географічне вивчення. Учні знайомляться із особливостями сучасного адміністративно-територіального устрою, географічним положенням України, державними кордонами, розмірами території, місцем України на політичній карті Європи і світу. Також у школярів формуються поняття про Міжнародну систему відліку часу, місцевий і поясний час, особливостями відліку часу в Україні, порівняно з іншими країнами світу.

У цьому розділі в учнів формуються політико-економічні поняття: «державний лад», «адміністративно-територіальний устрій», «економіко-географічне положення», «політико-географічне положення», «геополітика», «державний кордон» тощо. Такі поняття для учнів є новими, тому доцільно їх пояснення супроводжувати показом на карті, демонструванням малюнків, схем, наведенням прикладів. У цьому розділі восьмикласники знайомляться з картою годинних поясів, вчать визначати місцевий і поясний час у різних містах і країнах світу. Серед основних завдань розділу: формування вмінь і навичок роботи із різними джерелами знань.

Вирішення цього завдання, здійснюється при вивченні Розділу II. «Географічний простір України», а саме при вивченні Теми 2. «Адміністративно-територіальний устрій України, його особливості». В рамках вивчення цієї теми, учні мають усвідомити сутність поняття «Адміністративно-територіальний

устрій», рівні адміністративного устрою України, поняття «Адміністративна область». Особливу увагу слід звернути на зміни, які відбулися у адміністративному поділі України в результаті реформи. Варто звернути увагу, на появу нової адміністративної одиниці – територіальна громада. Формування поняття «територіальна громада», варто здійснювати на прикладі своєї області, при цьому, слід використовувати картографічний матеріал, інформаційно-комунікативні технології (ІКТ), широкі можливості інтернету. На даному етапі вивчення теми, достатньо обмежитися розумінням поняття реформа і усвідомлення змін, які відбулися в результаті децентралізації [25].

Також, досліджувану проблему, можна розглянути в Розділі V. «Природа та населення свого адміністративного регіону», Тема 1. «Географічне положення, адміністративно-територіальний устрій, історія формування і розвитку». В рамках теми, можна підготувати міні проекти «Моя громада – моє майбутнє», «Процеси децентралізації в нашій області їх наслідки», «Найуспішніші громади області їх досягнення». Окремим питанням, можна розглянути, вплив географічних чинників на спроможність територіальних громад області. Методи, які можна використовувати, написання «есе», повідомлень, рефератів.

У 10 класі, при вивченні Розділу «Україна в міжнародному просторі, Тема 1. «Україна в геополітичному вимірі», Тема 2. «Україна в системі глобальних економічних відносин, вивчаючи просторові аспекти міжнародних економічних зв'язків України з регіонами та країнами світу, участь України в процесах європейської економічної інтеграції варто звернути увагу на питання фінансування реформи децентралізації в Україні, міжнародними організаціями та окремими країнами. При цьому варто акцентувати увагу на переліку країн, що надають фінансову підтримку Україні [16].

Для вивчення цієї теми, можна використати ділову гру, «Саміт країн Євросоюзу та Ради Європи з питань реформи децентралізації в Україні, де учні можуть виступати з повідомленнями та їх обговоренням, щодо питань децентралізації в Україні. В рамках гри, окремі учні можуть виступати в ролі експертів, що дають оцінку результатам реформи. Також при вивченні теми,

доречно використовувати, метод-кейс, «акваріум», «ажурну пилку» та інші методи. Саме такий підхід, до розгляду цього питання буде сприяти розвитку критичного мислення, уміння вирішувати комплексні завдання використовуючи географічні знання.

Найбільш сприятливим періодом для вивчення проблеми адміністративно-територіального устрою України на прикладі Дубенської територіальної громади вважаємо, 11 клас, а саме вивчення розділу IV Суспільна географія України, Тема 1. «Українська держава». В цьому розділі, передбачено програмою вивчення теми «Реформування адміністративно-територіального поділу України». У підручнику 11 класу «Географія Автори: Т. Гільберг, І. Савчук, В. Совенко, Нова програма 11 клас, 2019 рік [17], подано поняття «Адміністративно-територіальний устрій», його структура, рівні. Визначено проблеми сучасного АТУ, України, розкрито необхідність його реформування (дод. В).

Стисло подано інформацію про реформу децентралізації, визначено поняття «децентралізація», «територіальна громада». Для домашнього опрацювання запропоновано, розгляд таких питань. Що таке територіальна громада? Обґрунтуйте доцільність їх утворення в вашому регіоні?

У підручнику Географія (рівень стандарту) : підручник. для 11 кл. закл. заг. серед. освіти / С. Кобернік, Р. Коваленко, подана загальна інформація про реформу адміністративно-територіального устрою, її наслідки [31]. При цьому, не розкриваються основні поняття цієї реформи. В підручниках інших авторів, у рамках теми, дуже стисло подається інформацію про децентралізацію в Україні. При підготовці до занять, необхідно звернути увагу на етапи реформи, основні кількісні і якісні зміни, які відбулися, наслідки реформи для України і для нашої області.

Для глибшого розуміння проблеми та усвідомлення сутності реформи, її наслідків, задля розвитку у учнів, географічного мислення, здатності орієнтації у проблемах територіальної організації суспільства, його взаємодії з природою, навичок грамотного вирішення побутових та професійноорієнтованих завдань,

вважаємо доречним буде, використання таких методів і форм роботи: виконання дослідницьких проектів, проведення уроків у вигляді лекцій, конференцій, дискусій, тренінгу тощо. Для кращого сприйняття матеріалу, варто використовувати, картографічний матеріал, статистичні дані, графіки, таблиці. Такий спосіб активізує учнів, дає змогу краще та легше засвоювати інформацію та активно її використовувати в майбутньому житті.

Отже, вивчення свого адміністративного регіону (області, району, ТГ) має будуватися на основі активної самостійної роботи школярів, застосування пошукових методів та дослідницької роботи. Ознайомлення школярів з географією свого краю сприяє реалізації компетентнісного підходу, який пов'язує рівень навченості зі здібністю розв'язувати проблеми різної складності на основі здобутих знань.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМА ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ДУБЕНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Історія створення громади

Дубенська міська громада – територіальна громада в Україні, в Дубенському районі Рівненської області (рис. 2.1). У складі громади 1 місто – Дубно, що є адміністративним центром громади (табл. 2.1, 2.2).



Рис. 2.1. Карта Рівненщини (адміністративні центри та території територіальних громад Рівненської області)

Таблиця 2.1.

Адміністративно-територіальний устрій Рівненської області, 2022

Райони	Територіальні громади
Вараський район	Антонівська, Вараська, Володимирецька, Зарічненська, Каноницька, Локницька, Полицька, Рафалівська

Дубенський район	Бокіймівська, Боремельська, Варковицька, Вербська, Демидівська, Дубенська, Козинська, Крупецька, Млинівська, Мирогощанська, Острожецька, Підлозцівська, Повчанська, Привіль-ненська, Радивилівська, Семидубська, Смизька, Тараканівська, Ярославичська
Рівненський район	Бабинська, Березнівська, Білокриницька, Бугринська, Великомежиріцька, Великоомелянська, Головинська, Городоцька, Гощанська, Деражненська, Дядьковицька, Здовбицька, Здолбунівська, Зорянська, Клеванська, Корецька, Корнинська, Костопільська, Малинська, Малолюбашанська, Мізоцька, Олександрійська, Острозька, Рівненська, Соснівська, Шпанівська
Сарненський район	Березівська, Вирівська, Висоцька, Дубровицька, Клесівська, Миляцька, Немовицька, Рокитнівська, Сарненська, Старосільська, Степанська

Таблиця 2.2

Дубенська територіальна громада

Основні дані	
Країна	 Україна
Регіон	Рівненська область
Район	Дубенський район
Громада	Дубенська міська громада
Засноване	-
Перша згадка	30 серпня 1100р.
Магдебурзьке право	1498
Населення	38 039 (01.01.2021)
– повне	38 039 (01.01.2021)
Агломерація	Рівненська агломерація
Площа	27 км ²
Густота населення	1409 осіб/км ²
Поштові індекси	35600 – 35604
Телефонний код	+380-3656

Площа громади – 26,9 км², населення – 37 464 осіб, густота населення 1392,71 осіб/км². (рис. 2.2).



Рис. 2.2. Дубенська міська громада

Громада утворена у 2020 році (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 722-р «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Рівненської області» [55]). Органи влади – Дубенська міська рада.

2.2. Особливості географічного положення Дубенської територіальної громади

Дубно є містом обласного підпорядкування та районним центром. Територія міста Дубно розміщено на південному заході Рівненської області. З точки зору фізико-географічного положення.

Площа м. Дубно становить 27 км² (площа Дубенського району – 1226 км². [27]). На півночі Дубенський район межує з Рівненським районом, на сході – зі Здолбунівським районом Рівненської області, на півдні – з Кременецьким

районом Тернопільської області, на заході – з Млинівським та на південному заході – з Радивилівським районами Рівненської області, а сусідніми містами відповідно є Кременець, Радивилів, Рівне, Луцьк, Млинів, Здолбунів та Остріг [27].

Місто перетинається залізничною магістраллю Здолбунів-Львів і автомагістралями: зі сходу на захід – Київ-Львів, з півдня на північ – Тернопіль-Брест.

Відстань до м. Києва – 370 км. (час доїзду – 4 год. 30 хв.), обласного центру – м. Рівного – 45 км. (35 хв.). Відстань (км.) та час доїзду (год., хв.) до кордонів з: Польщею (Устилуг, Волинська обл.) – 143 (2 год.); Білорусією (Дольськ, Волинська обл.) – 204 (2 год. 20 хв.); Молдовою (Мамалига, Чернівецька обл.) – 305 (4 год. 45 хв.); Румунією (Порубне, Чернівецька обл.) – 316 (4 год. 40 хв.); Словаччиною (Малий Березний, Закарпатська обл.) – 377 (5 год. 30 хв.); Угорщиною (Чоп, Закарпатська обл.) – 442 (5 год. 40 хв.).

Місто перетинають 2 міжнародні автомагістралі: E40 – з початком у французькому Кале та закінченням – у казахському Ріддері загальною протяжністю 8500 км; E85 – з початком в литовській Клайпеді та закінченням – у грецькому Александруполісі загальною протяжністю 2300 км.

На відстані 37 км від міста по міжнародній автомагістралі E40 Київ-Варшава-Чоп розташований міжнародний аеропорт «Рівне» (с. Велика Омеляна, Рівненський район). Час доїзду до аеропорту – 25 хв.

Відстань від аеропорту до залізничної колії – 8 км.; до м. Рівного – 8 км.

Місто перетинає залізнична вантажно-пасажирська лінія «Здолбунів-Красне» Львівської залізниці. У місті діє залізнична станція «Дубно», що має дві платформи та сім колій.

Відстань (км.) по залізничних шляхах до: м. Києва – 442; м. Рівного – 53; м. Львова – 152.

2.3. Природні умови та ресурси

Місто Дубно розташоване в лісостеповій зоні на Волинській височині Волино-Подільської плити. Волинська височина займає південну частину області і піднімається в середньому на 220-250 м н.р.м., має чітко виражений горбистий рельєф, нерівномірно порізаний ярами та балками [27].

Внаслідок неоднорідності геоморфологічної структури рель'єфу міста та його околиць складний, адже знаходиться в межах двох геоморфологічних підобластей: підобласті Малого Полісся (на півдні), та підобласті Волинської височини на півночі.

Найнижча точка в Дубно знаходиться вздовж річки Іква і становить 193 метри. Найвища точка в Дубно знаходиться на околиці в північно-західній частині міста на Шибеній горі (неподалік траси Київ – Чоп), що становить 255 метрів.

Клімат помірно-континентальний, з незначними коливаннями температури, помірно тепле літо та м'яка зима з частими відлигами.

Характерні риси клімату: порівняно висока вологість, невеликі коливання температури, помірно тепле літо, м'яка зима з частими відлигами. Напрямок вітру влітку і взимку різний. Влітку переважно вітри північно-західні й західні, взимку – західні й південно-західні. Клімат характеризується помірною континентальністю з теплим і достатньо вологим літом та не холодною з частими відлигами зимою. Середня температура повітря – січень: $-5,0^{\circ}\text{C}$... $-6,0^{\circ}\text{C}$, липень: $+18^{\circ}\text{C}$... $+19^{\circ}\text{C}$. Максимальна температура влітку $+36,4^{\circ}\text{C}$... $+38^{\circ}\text{C}$, мінімальна взимку -31°C ... -35°C . Середня річна температура: $+7^{\circ}\text{C}$ $-1-8^{\circ}\text{C}$. Кількість сонячних днів у році – 70. Середня річна кількість опадів – 510...580 міліметрів. Висота над рівнем моря – 202 м, найвища точка м. Дубно – 255 м.

Середня річна кількість опадів на території району за багаторічний період спостережень становить 606 мм. Основна маса опадів випадає протягом теплового періоду року (у квітні-жовтні – 446 мм) з чітко виявленим максимумом у червні (85 мм). Найменша кількість опадів спостерігається протягом січня (близько 34

мм). Найбільші місячні суми опадів в окремі роки сягали до 200 мм, а добові максимуми – до 120 мм. В районі нерідко бувають зливи і зливові дощі, коли за короткий проміжок часу може випадати до 100 мм опадів.

Останні 10 років клімат став значно теплішим, літо гарячим, малодощовим. Через посуху глибина ґрунтових вод збільшилась. Теплий період збільшився, зима стала м'якшою та коротшою.

Ріка Іква, яка протікає містом, належить до басейну Дніпра (впадає в р. Стир). Іква – річка рівнинного типу, має повільну течію, в межах міста – меліорована. Водність і рівень води протягом років змінюється. Найбільша водність – весною, живиться річка джерелами й опадами, а також невеличкими притоками. Довжина Ікви 155 км. Також у місті є 27 штучних водойм, що розташовані в районі стадіону «Спартак», вулиць Сурмичі, Садова, Запорізька, Забрама, ЗОШ №6, мікрорайону Волиці, звірогосподарства. Загальна площа земель водного господарства становить 53,26 га.

Перелік рослин Дубенської громади, занесених до Червоної книги України: Баранець звичайний, Відкастик татарниколистий, Вовчі ягоди пахучі, Водяний горіх плаваючий, Гніздівка звичайна, Жировик Лезеля, Гудайєра повзуча, Журавлина дрібноплідна, Зозулинець селеновий, Зозулині сльози яйцевидні, Зозулинець шоломоносний, Коручка болотна, Лілія лісова, Любка дволиста, Малаксис однолистий, Меч-трава болотна, Пальчатокорінник майський, Пальчатокорінник Фукса, Підсніжник звичайний, Плаун колючий, Росичка англійська, Росичка проміжна, Товстянка звичайна, Цибуля ведмежа, Черевички зозулині, Язичок зелений.

Представники тваринного світу, занесені до Червоної книги України: ссавці: Зубр, Тхір степовий (білий) ; птахи: Зміїд, Орел-карлик, Орлан-білохвіст, Балобан, Журавель сірий, Пугач; комахи: Бражник джмелевидка, Бражник мертва-голова, Шовкопряд-ендроміс, Шовкопряд кульбабовий, Сатурнія-аглія, Сатурнія мала.

Ґрунтовий покрив міста й околиць досить різноманітний. Найрозповсюдженішими є: чорноземи слабо гумусні, лісові сірі ґрунти, дерно-

підзолисті, торфо-болотні, лучно-болотні. Ґрунтоутворюючими породами є ліс і лісовидні суглинки. Майже всі ґрунти не затримують шкідливих солей.

Територія міста – 2704 га, що становить 0,135% Рівненської області. Згідно рішення Дубенської міської ради від 22 квітня 2016 р. №563 «Про затвердження Програми розвитку земельних відносин у м. Дубно на 2016-2020 роки» площа земель міста становить 2704 га, з них 1354,09 га або 50 % – сільськогосподарські угіддя, 44,2 % (1196,6 га) – забудовані землі, 0,6 % (18,44 га) – ліси та інші лісовкриті площі, 1,9 % (53,26 га) – під водою, 1,6 % (5,4 га) – відкриті заболочені землі, 0,7 % (20,35 га) – відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом. Із загальної площі міста в державній власності перебуває 1928,59 га (71,3 %) земель, у приватній – 744,53 га (27,53 %), у комунальній власності 30,88 га (1,14 %). Площа зелених насаджень міста складає 36 га, з яких 12 га доглядає КП «Зелене господарство». До зелених насаджень, за якими здійснюється догляд, належать території скверів, території кладовищ, земельні ділянки під клумбами та газонами та прибудинкові території багатоквартирних будинків.

На території м. Дубно відсутні родовища з природними ресурсами. Поблизу міста розташоване родовище неметалічних корисних копалин, яке не розробляється (паспорт №2835: суглинок, сировина цегельно-черепична). КП «Дубноводоканал» має спеціальний дозвіл №4966 на користування надрами (видобування корисних копалин (промислова розробка родовищ)).

2.4. Демографічна ситуація і зайнятість населення

Станом на 1 січня 2021 року в Дубно проживало 38 039 осіб. Кількість працездатного населення – 21 600 осіб. В місті офіційно працювало 6 672 осіб, платників податку на доходи фізичних осіб в бюджет міста Дубно. 15728 осіб з осіб працездатного віку знаходяться на обліку в центрі зайнятості (776 осіб), отримують соціальні допомоги по догляду за дітьми, працюють без

працевлаштування, працюють за кордоном України чи емігрували. Не проводиться моніторинг наявності кількості трудових ресурсів, їхнього віку та кваліфікації (табл. 2.3).

Середньомісячна заробітна плата за січень-вересень 2021 року по місту становить 10269,00 грн або темп росту до відповідного періоду минулого року становить 131,2%. Станом на 01.10.2021 року заборгованість із виплати заробітної плати на підприємствах, установах та організаціях територіальної громади усіх форм власності становить 219,6 тис. грн. (табл. 2.4).

Призначення всіх видів соціальних допомог здійснюється з дотриманням норм чинного законодавства.

Вагома державна підтримка направлена на допомогу сім'ям з дітьми. Із загальної кількості отримувачів допомоги найбільшу питому вагу становить допомога при народженні дитини – 34,1%. На обліку перебуває 35 сімей, яким призначено і виплачено 2,2 млн грн допомоги на дітей, які перебувають під опікою. Послугу з догляду за дитиною до трьох років «Муніципальна няня» отримують 35 сімей, яким у звітному періоді виплачено 616,7 тис. грн.

У сфері пенсійного забезпечення станом на 01.10.2021 року у Дубенській міській територіальній громаді на обліку перебуває 10202 пенсіонера. Протягом січня-вересня 2021 року прийнято та призначено 267 нових пенсійних справ, проведено 283 перерахунки по стажу та заробітній платі, 35 перерахунків у зв'язку із надбавками та 295 продовжень пенсій по інвалідності та втраті годувальника. На даний час відсутні затримки при призначенні (перерахунку) пенсій. Під час роботи «єдиного вікна» постійно ведеться роз'яснювальна робота серед населення щодо терміну подання документів для призначення базових пенсій, з подальшим допризначенням. Прийом громадян спеціалістами відділу обслуговування громадян здійснюється щоденно.

Таблиця 2.3

Основні показники зайнятості населення міста Дубно

Найменування показника	Од. виміру	2020 звіт	2021 очік.	2022 прогноз
Чисельність зареєстрованих безробітних громадян	осіб	851	850	800
Працевлаштування безробітних громадян на вільні і новостворені робочі місця	осіб	275	300	320
Залучення безробітних та частково незайнятих громадян до оплачуваних громадських (тимчасових) робіт	осіб	91	70	70
Організація професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації	осіб	165	170	175
Створення нових робочих місць у всіх сферах економічної діяльності, у т.ч.:	осіб	-	-	-
- шляхом надання одноразової виплати допомоги по безробіттю	осіб	-	-	1
- за рахунок компенсації ЄСВ	осіб	16	15	55
Рівень зареєстрованого безробіття	%	3,2	3,0	2,8

Таблиця 2.4

Децентралізація

Назва показника	Значення показника		
	Середній показник по громаді	Середній показник по області	Середній показник по Україні
Доходи загального фонду на 1-го мешканця (грн)	6085,5	2467,77	1145,13
Видатки загального фонду на 1-го мешканця (грн)	7767,3	5195,59	1750,82
Капітальні видатки на 1-го мешканця (грн)	843,6	462,46	74,89
Рівень дотаційності бюджетів (%)	0	23,83	15,57

Співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду (%)	18	31,06	28,37
Питома вага заробітної плати у видатках загального фонду (%)	74,8	86,6	82,54
Видатки на загальну середню освіту на 1-го учня (грн)	29633,1	23236,35	9364,05
Питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду (%)	24,3	29,83	36,55

Основні цілі демографічного розвитку, забезпечення підтримки сім'ї, дітей та молоді на 2022 рік [47]:

- збільшення працевлаштування незайнятого населення, в тому числі шляхом сприяння створення нових робочих місць з компенсацією роботодавцю витрат у розмірі єдиного соціального внеску, надання одноразової виплати допомоги по безробіттю для відкриття власної справи, легалізація робочих місць;
- залучення незайнятого міського населення до тимчасової зайнятості шляхом організації громадських робіт, в тому числі за рахунок коштів підприємств, організацій, установ та бюджету міської територіальної громади;
- збільшення охоплення незайнятого населення професійною підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації відповідно до потреб місцевого ринку праці;
- проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед зайнятого та незайнятого населення щодо соціальних послуг зі сприяння працевлаштуванню, що надаються службою зайнятості.
- всебічна підтримка сімей, дітей та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, забезпечення їхніх прав і свобод, поліпшення якості життєдіяльності, задоволення інтересів та потреб, покращення надання соціальних послуг;
- всебічна підтримка прийомних сімей;
- здійснення соціальної підтримки дітей, батьки яких загинули або брали участь у проведенні антитерористичної операції, сімей з дітьми, які є

вимушеними переселенцями із тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції;

- попередження насильства в сім'ї, безпритульності та бездоглядності у дитячому середовищі;

- сприяння соціальному становленню і розвитку дітей та молоді;

- створення умов для розвитку економічної активності молоді, виховання патріотизму, духовності, моральності, формування здорового способу життя, профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі, підвищення рівня правової культури молоді;

- виявлення творчих особистостей, індивідуальна літературно-художня робота з обдарованими дітьми, в тому числі з дітьми із сімей, які перебувають в складних життєвих обставинах, залучення їх до культурно-мистецького життя громади;

- організація оздоровлення, відпочинку та дозвілля дітей та молоді, формування здорового способу життя;

- формування активної громадянської позиції, самовдосконалення, творчий та інтелектуальний розвиток молоді;

- сприяння розвитку молодіжних та дитячих громадських організацій.

Очікувані результати: покращення ситуації на ринку праці; зменшення рівня безробіття, передусім серед громадян, які здатні конкурувати на ринку праці.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДУБЕНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

3.1. Виробнича сфера

Промисловість міста представлена одним великим підприємством з виробництва сирів, 13 середніми підприємствами (харчової, деревообробної, хімічної, текстильної, металургійної галузей промисловості та обробки листового скла) та 159 різнопрофільними малими підприємствами. Галузева орієнтація промислового сектору міста – харчова, оскільки 93,5% всієї виробленої містом продукції – продукти харчування [27].

Провідними підприємствами є:

Машинобудування та металообробка: ТЗОВ «Ливарно-механічний завод «Ісполін» – виробництво чавунного лиття за кресленнями замовника. Виготовлення камінів, чавунних люків, водозливних решіток, пічне литво, коври газові, обладнання для каналізації тощо. Адреса: м. Дубно, вул. Грушевського, 134. Кількість працівників: понад 50.

У місті є декілька цехів приватних підприємців, які займаються виготовленням кованих виробів. ТЗОВ «Заготівельне виробничо-збутове підприємство «Дубнотех» надає послуги з установа та монтажу машин і устаткування промислового призначення.

Хімічна промисловість: ПАТ «Дубенський завод ГТВ» – виробництво гумових та гумовотехнічних виробів. м. Дубно, вул. Млинівська, 59, 0(3656)32798.

Лісозаготівля та деревообробка: ПрАТ «Дубнобудматеріали» – просочування деревини, залізобетонні вироби. м. Дубно, вул. Залізнична, 4, 0(3656)46200.

Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції: ТОВ «Гюалос» – оптова торгівля листовим склом, міжнародні вантажні перевезення,

вантажний автосервіс, м. Дубно, вул. Семидубська, 103а; ТзОВ «Склоресурс» – сучасне виробництво по обробці скла. м. Дубно, вул. Семидубська, 105, (044)36 00 335.

Текстильна промисловість: ТзОВ «Веснянка-Д» – виробництво з трикотажних тканин. м. Дубно, вул. Грушевського, 110а, 0(3656)44492; ДП «Орнамент» – виробництво трикотажних виробів. м. Дубно, вул. Замкова, 51,0(3656)43557.

Виробництво будівельних матеріалів: ТзОВ «ДБК БУД» – виробництво цегли, черепиці та інших будівельних виробів із випаленої глини.

Швейна промисловість: ТОВ «Гера» – пошиття та продаж спортивного одягу. Адреса:35600, Рівненська обл., м. Дубно, вул. Данила Галицького, 53.

В місті пошиттям і ремонтом одягу займаються дрібні приватні майстерні.

Харчова промисловість: ПАТ «Дубномолоко» – виробництво молочної продукції, сирів. м. Дубно, вул. Грушевського, 117а, 0(3656)30002; ТзОВ «Компанія «Зевс ЛТД» – виробництво м'ясних напівфабрикатів, м'ясних субпродуктів, ковбас і копченостей. м. Дубно, вул. К.Савури, 6, 0(3656)34112; ПП «Дубенський консервний завод» – виробництво консервів). м. Дубно, вул. Мирогощанська, 64, 0(3656)45899, 45999; ПП «Аметист плюс» – виробництво кондитерських виробів, цукерок. Експортує продукцію в країни Європейського Союзу. м. Дубно, вул. Семидубська, 85, 0(3656)45748; ТзОВ «ДН «Класик» – виробництво кондитерських виробів, цукерок. Експортує продукцію в країни Європейського Союзу. м. Дубно, вул. Семидубська, 89, 091-3273808; ТОВ «Магур» (Дубенський завод продтоварів) – виробництво кондитерських виробів. м. Дубно, вул. Шашкевича, 7.

Складське господарство: ПАТ «Західний торгово-промисловий дім» (цукровий завод) – зберігання зерна. Має у власності зерносховище ємністю 50 тис. т, вузли перевантаження на залізничний та автомобільний транспорт. Адреса: м. Дубно, пров. Проїзний, 1; Філія ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України» «Дубенський комбінат хлібопродуктів» – зберігання зерна. Адреса: м. Дубно вул. Залізнична, 50; ТзОВ «СП «Нива»

Меблева промисловість: На території колишньої Меблевої фабрики (м.Дубно, вул. Морозенка 31) працює цех по виготовленню меблів.

Поліграфія: КП «Дубенська друкарня» – друк газет, буклетів, бланків. м.Дубно, вул. Лисенка, 21

Будівництво: Послуги в галузі будівництва надають організації: ТзОВ «Будівельник», КП «Будінвестсервіс», СПМК-7, ТзОВ «Валма», ТзОВ «ВІД», КП «Дубнорембуд», ТзОВ «Сантехсервіс», ПП «Феміда», МПП «Теренок». Виробництвом будівельних матеріалів займаються: ВАТ «Дубнобудматеріали», МПП «Теренок», МПП «Терен», КП «Дубнорембуд», КП «Будінвестсервіс»

Моніторинг промислового розвитку територіальної громади було здійснено згідно із переліком базових підприємств, який визначений Головним управлінням статистики в Рівненській області, складається з 9 економічно-активних підприємств та залишається незмінним для можливості проведення щорічних порівнянь. За підсумками роботи промислових підприємств громади за 9 місяців 2021 року обсяг виробництва основних видів продукції у натуральному виразі в порівнянні з відповідним періодом 2020 року збільшили: ПрАТ «Дубенський завод ГТВ»; ДП «Орнамент» КП фірми «Слов'янка»; ТОВ «Склоресурс»; ТОВ «Дубнотех».

Упродовж 2017-2021 років у Дубенській міській територіальній громаді зберігалась позитивна динаміка зростання обсягу реалізації промислової продукції (рис. 3.1.). Протягом січня-липня 2021 року реалізовано промислової продукції на суму 1735,4 млн грн. Місто збільшило свою частку в обласному обсязі виробництва з 6,1% (7 місяців 2020 року) до 14,7% (7 місяців 2021 року).

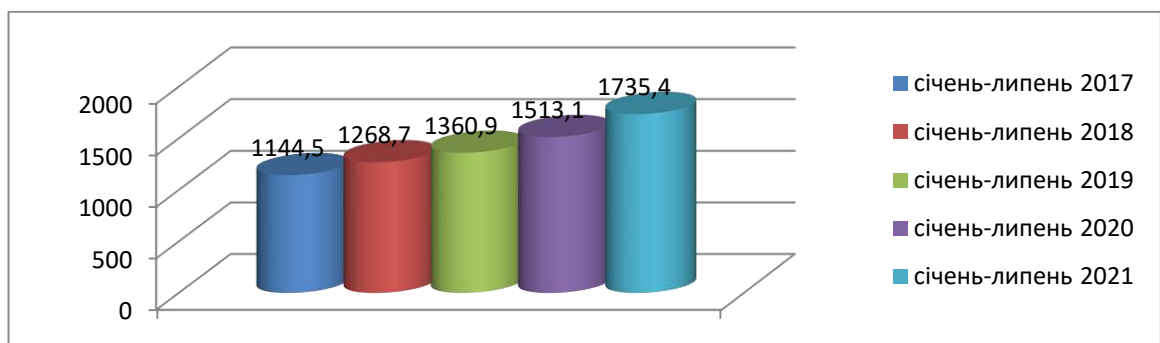


Рис. 3.1. Обсяг реалізованої промислової продукції за 2017-2021 роки у Дубенській міській територіальній громаді, млн грн

У місті Дубно 257 об'єктів торгівлі, з них 113 продовольчих, 132 промислових магазинів та 12 – з одночасною реалізацією продовольчих та непродовольчих товарів.

Серед головних торговельних об'єктів у місті значаться:

1. З реалізацією продовольчої групи товарів, алкогольних напоїв та тютюнових виробів: магазин «Брама», супермаркет «Вопак», магазин «Дубно», гастроном «Базарчик».

2. З реалізацією промислової і продовольчої групи товарів, алкогольних напоїв та тютюнових виробів: магазин «Юкон», магазин «Хмільники», магазин «Наш край».

3. З реалізацією побутової техніки: магазин «Дельта плюс», магазин «Комфорт».

Сфера роздрібної торгівлі, ресторанного господарства та побутового обслуговування населення є важливою складовою внутрішнього ринку і відіграє значну роль у забезпеченні потреб громади у товарах і послугах. Мережа торгівлі та ресторанного господарства громади нараховує 397 об'єктів.

На території громади функціонують 4 ринки, на яких облаштовано 1,6 тис. торгових місць. У сфері побутового обслуговування населення територіальної громади діє 54 об'єкти.

Ведеться системна робота щодо забезпечення створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу. Станом на 01.10.2021 року кількість платників податків юридичних осіб складає 885, а фізичних – 1800.

До бюджету громади за 9 місяців 2021 року надійшло доходів в сумі 261,1 млн грн, в тому числі доходів загального фонду – 244,6 млн грн, доходів спеціального фонду – 16,5 млн грн.

За 9 місяців 2021 року до бюджету громади при плані 154,0 млн грн фактично надійшло власних та закріплених доходів 165,6 млн грн, перевиконання складає 11,6 млн грн (7,5%) (рис. 3.2.).

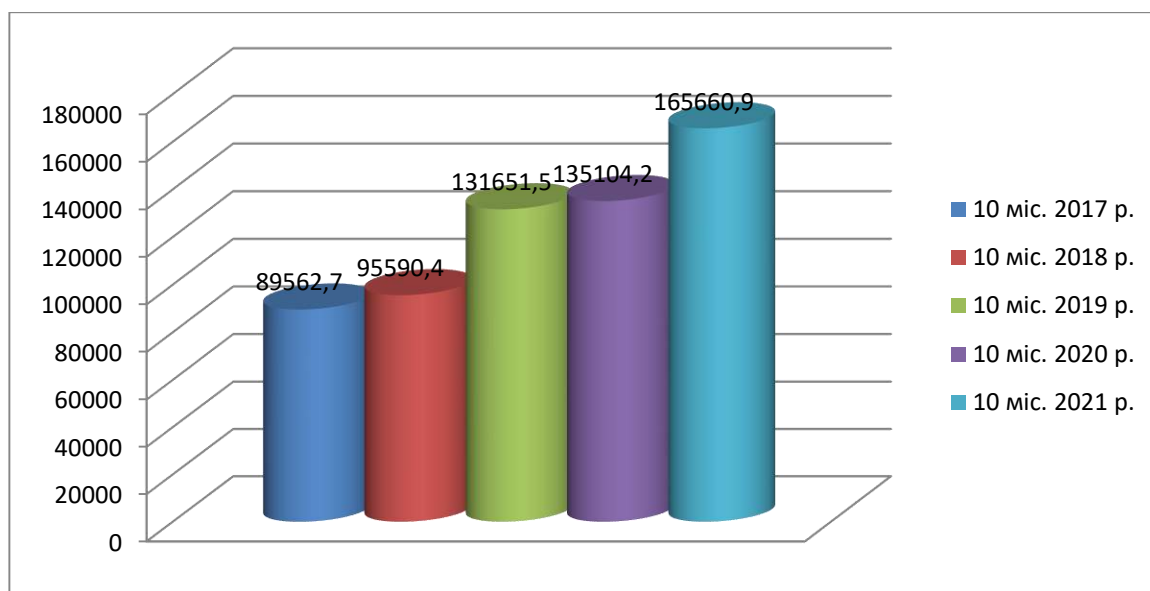


Рис. 3.2. Динаміка власних та закріплених доходів до бюджету громади за 2017-2021 роки, тис. грн

До бюджету громади при плані 19,9 млн грн надійшло єдиного податку 21,5 млн грн, перевиконання становить 1,6 млн грн (7,9%).

Мережа побутових підприємств м. Дубно нараховує 51 одиницю. Серед побутових послуг першої необхідності у місті надаються перукарські послуги (22 об'єкти), фото послуги (4 об'єкти), послуги з ремонту та обслуговування електронної техніки (2 об'єкти), послуги з виготовлення та ремонту одягу (5 об'єктів), ремонту взуття (4 об'єкти) та інші (14 об'єктів).

Серед головних об'єктів сфери послуг є: салон-перукарня «Тамара» – перукарські послуги; салон-перукарня «Богиня» – перукарські послуги; перукарня «Леді Стар» – перукарські послуги; перукарня «Ольга» – перукарські послуги; перукарня «Модерн» – перукарські послуги; перукарня «Чик-чик» – перукарські послуги; ТзОВ «Тріада» – ремонт і обслуговування електронної техніки; фотосалон «Ольга» – послуги з виконання фоторобіт; фотостудія «Галицька» – послуги з виконання фоторобіт; ательє мод «Яна» – виготовлення та ремонт одягу; майстерня з надання швейних послуг; майстерня з ремонту взуття «Чобіток»; майстерня «Ювелірні вироби».

У місті функціонують:

Центр надання адміністративних послуг Дубенської міської ради (200 кв.м. сучасного комп'ютеризованого приміщення без кабінетів із 10 робочими місцями. Надаються 63 адміністративні послуги органів виконавчої влади, 2 послуги державної міграційної служби. На сайті Дубенської міської ради створено рубрику «Адміністративні послуги», де розміщено детальну інформацію про перелік послуг).

Єдиний реєстраційний офіс (державна реєстрація юридичних та фізичних осіб-підприємців).

Єдиний дозвільний центр (видача документів дозвільного характеру за принципом організаційної єдності).

Координаційна рада при виконавчому комітеті Дубенської міської ради з питань розвитку підприємництва – надання та підготовка рекомендацій щодо вирішення спірних питань, що виникають у сфері підприємництва, розгляд проектів та програм розвитку малого підприємництва, розгляд питань зі створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва та реалізації регуляторної політики в місті.

Дубенська регіональна асоціація підприємців «Перспектива» (надання консультативних, юридичних, маркетингових, бухгалтерських послуг учасникам асоціації).

Свою діяльність здійснюють 10 відділень банків: Ощадний банк України, «Приватбанк», «Фінанси та кредит», «Аваль», «Ідея Банк», «Брокбізнесбанк», «УкрСиббанк», «Правекс-банк», «Укргазбанк».

У місті діють страхова група «ТАС», національна акціонерна страхова компанія «Оранта», «Українська пожежно-страхова компанія», страхові компанії «Провідна», «Гарант-авто», «Княжа», «Брокбізнес».

Протягом січня-липня 2021 року підприємства Дубенської міської територіальної громади експортували свою продукцію до 23 країн світу, в той же час імпортних товарів надійшло від 38 країн. Експортні поставки за 7 місяців 2021 року становили 4,5 млн дол. США, що на 63,8% менше від відповідного

періоду 2020 року. Імпортні надходження зменшились на 31,4% і склали 17,1 млн. дол. США (рис. 3.3., 3.4.).



Рис. 3.3. Структура експорту за січень-липень 2021 року, м. Дубно, %



Рис. 3.4. Структура імпорту за січень-липень 2021 року, м. Дубно, %

3.2. Невиробнича сфера

Місто славне своїми спортивними традиціями. Для зайняття фізичною культурою та спортом у місті функціонує футбольний клуб «Дубно», спортивна школа (ДСША «Освіта»), спортивний відділ міського Будинку дітей та молоді. Ці заклади відвідують діти, підлітки, юнаки, що становить близько 40% від загальної кількості школярів міста, охоплюючи близько 10 видів спорту.

Для занять фізичною культурою та спортом, проведення учбово-тренувальної роботи в місті працюють: один стадіон, два футбольних поля, десять спортивних залів (в т.ч.: 7 – у навчальних закладах міського бюджету (2 школи гімназії, 5 загальноосвітніх шкіл) та 3 – у навчальних закладах державного бюджету (коледж культури, педагогічних коледж, професійний ліцей)), сім спортивних майданчиків.

На спортивних об'єктах міста щорічно проводяться спартакиади з баскетболу, волейболу, шахів, шашок, спортивного орієнтування, футболу. У місті на річці Ікві функціонує веслувальна база, на якій тренуються та змагаються з веслування на байдарках та каное.

Для задоволення культурних потреб населення в місті діє 5 бібліотек, міський Будинок культури та міський клуб.

Бібліотеки міста обслуговують більше 7000 користувачів. Бібліотечний фонд складає 100 тис. примірників книг. У міській центральній бібліотеці працює клуб «Співрозмовник» та літературна студія «Лілея».

В міських клубних установах працює 15 клубних формувань, з них 5 носять звання «Зразковий», «Народний»: хор «Шанувальники української патріотичної пісні»; народний аматорський театр; народний муніципальний духовий оркестр; зразковий дитячий танцювальний колектив «Надія»; вокально-інструментальний ансамбль міського будинку культури.

Освітня галузь міста представлена: 6 дитячими садочками; навчально-виховним комплексом «Школа-сад»; 5 загальноосвітніми навчальними закладами; 2 гімназіями; коледжем культури і мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету (освіта за спеціальностями: бібліотечна справа, народна художня творчість, документознавство та інформаційна діяльність, хореографія, образотворче мистецтво, дизайн, декоративно-прикладне мистецтво); коледжем Рівненського державного гуманітарного університету (педагогічна освіта за спеціальностями: дошкільна освіта, початкова освіта, соціальна педагогіка); медичним коледжем (медична освіта за спеціальностями: лікувальна справа, акушерська справа); філією Відкритого

міжнародного університету розвитку людини «Україна» (освіта за спеціальностями: облік та аудит (бухгалтерія), фінанси та кредит, документознавство, комп'ютерні системи та мережі); професійним ліцеєм (підготовка за професіями: різальники по дереву, обліковці з реєстрації бухгалтерських даних, касири, електрозварювальними, електрогазозварювальники, оператори комп'ютерного набору, муляри-штукатури тощо).

Позашкільні заклади освіти міста: Будинок дітей та молоді; станція юних техніків (напрями діяльності: авіамоделювання, ракетомоделювання, оригамі, радіокonstrування, стендове моделювання, спортивна радіопеленгація, судномоделювання, трасове автомоделювання, фото- та відео аматорство, картинг та мотокрос, основи інформатики тощо); міжшкільний навчально-виробничий комбінат (навчання водіїв автотранспортних засобів категорій В та С); дитячо-юнацька спортивна школа; дитяча школа мистецтв (навчання більше 300 дітей здійснюється за напрямками: музичний (фортепіано, баян, акордеон, саксофон, кларнет, труба, бандура, скрипка тощо); образотворче мистецтво; хореографія).

На території міста в галузі охорони здоров'я функціонують: комунальний заклад «Пологовий будинок» (80 місць); Центр первинної медико-санітарної допомоги (міська поліклініка); міська стоматологічна поліклініка; приватна стоматологічна клініка; 11 стоматологічних кабінетів; 24 аптечних заклади (в т.ч. 3 – комунальні); діагностично-лікувальний центр «Інтамед»; діагностичний центр «Піраміда»; Дубенський диспансер психосоціальної реабілітації (обласне підпорядкування); Дубенська станція екстреної швидкої медичної допомоги (обласне підпорядкування).

У місті працюють 4 сімейних лікарі та 4 медсестри сімейної медицини.

У галузі соціального забезпечення та опіки в місті функціонують: служба у справах дітей; територіальний центр соціального обслуговування; управління праці і соціального захисту населення; міський центр соціальних служб для сім'ї,

дітей та молоді (підтримка сімей, «служба волонтерів», «телефон довіри», консультаційний пункт).

На території міста діє Дубенська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат для дітей з особливими потребами (близько 100 учнів, обласне підпорядкування).

На території Дубенщини розташовані 201 пам'ятка історії, культури, архітектури та монументального мистецтва. Серед переліку – відома фортифікаційна споруда Тараканівський Форт – у перспективі, потужний туристичний об'єкт за умови упорядкування території, капіталовкладень та законодавчого вирішення питання приналежності.

Також серед туристично-привабливих культових споруд можна виділити відоме Джерело святої Анни, церкву Собору Богородиці у с. Стара Носовиця, Миколаївська церква у с. Тростянець.

Сформованим туристичним продуктом у районі є щорічні масові заходи:

- «Козацький Редут» – урочисте вшанування пам'яті загиблих козаків на території пам'ятки історії 1651 року Козацький Редут, між селами Плоска та Семидуби. Свято щороку приймає тисячі туристів, виховує патріотичні почуття у населення;

- «З народної криниці» – основний ресурс розвитку, популяризації, та підтримки народного мистецтва, етніки, традицій та обрядів. Щороку в рамках колоритного та яскравого свята відбуваються конкурси кращих короваїв, національної кухні, виставок майстрів народної творчості, виступи фольклорних колективів, ярмарки, театралізація старовинних обрядів.

Державний іподром у с. Мирогоща входить у п'ятірку кращих іподромів України. Щороку на його базі проводяться кінно-спортивні змагання, які відвідують туристи та спортсмени зі всієї України. Також є одним із найпотужніших джерел розвитку та активізації внутрішнього туристичного продукту.

3.3. Інфраструктурне забезпечення

Водопостачання та водовідведення об'єктів міста здійснюється комунальним підприємством «Дубноводоканал». На балансі підприємства перебуває: 86,9 км водопровідних мереж, з них аварійних та ветхих – 47 км 9 артезіанських свердловин; 9 водопровідних насосних станцій; 3 резервуари чистої води.

Загальна потужність комунальних водопроводів у місті складає 8,0 тис. м.куб./добу, при цьому комунальними водопроводами подається усім споживачам в середньому 6,0 тис. м.куб. води в добу, в т.ч. населенню – 4,8 тис. м.куб/добу.

Каналізаційна мережа складається з: 23,9 км каналізаційних мереж, в т.ч. аварійних та ветхих – 12 км; 9 каналізаційних насосних станцій; 1 головної насосної каналізаційної станції; 1 комплексу очисних споруд каналізації.

Продуктивність очисних споруд у місті становить 4,2 тис. м.куб/добу, при цьому пропуск через них стічних вод становить 6 тис. м.куб/добу – у зв'язку з цим частина стічних вод скидається недостатньо очищеними у р. Ікву, що призводить до її забруднення.

Місто не виробляє електроенергії. В місті знаходиться лише постачальна організація електрики Дубенський РЕМ ПАТ «Рівнеобленерго». Недостатньо розвинена мережа підстанцій для підключення нових потужних підприємств. Не зважаючи на заміну електроопор та кабелів, якість напруги в мережі, через застаріле обладнання і періодичні перепади в містян та в установах виходить з ладу електроприлади.

Відстань від Дубно до Рівненської АЕС – 110 км. До Хмельницької АЕС – 70 км.

Місто на 100% електрифіковане. Усі споживачі обслуговуються Дубенською ділянкою ПАТ «Рівнеобленерго». За останні роки активізувалась робота по заміні застарілих мереж на сучасні кабельні, збільшення потужностей трансформаторних підстанцій та забезпечення якісного електропостачання.

Характеристики мереж електропостачання міста: 97 трансформаторних підстанцій; 2 розподільчі підстанції; кабельні лінії 10 кВ – 66,78 км.; повітряні лінії 10 кВ – 23,93 км.; кабельні лінії 0,4 кВ – 27,23 км.; повітряні лінії 0,4 кВ – 178,0 км.

Місто газифіковане. Газопостачання здійснює Дубенське управління по експлуатації газового господарства ПАТ «Рівнегаз». Газопостачання забезпечується по розподільчих газопроводах високого, середнього та низького тиску.

Житлові будинки значною мірою мають газопостачання, у частині будинків використовуються котли на твердому паливі.

У місті діє 10 газорегуляторних пунктів та 38 шафних регуляторних пунктів, газопроводів середнього тиску – 40,55 км., низького тиску – 111,43 км.

Для обігріву будинків та установ в місті працюють котельні комунального підприємства «Дубнокомуненергія». Котельні працюють на газі, відходах деревообробки, торфі. Великі втрати через зношеність мереж. Місто переходить на індивідуальне опалення.

Телекомунікаційні послуги в місті надають: ПАТ «Укртелеком» (дротовий та мобільний телефонний зв'язок, послуги широкопasmового доступу до мережі Інтернет); 2 інтернет-провайдери (послуги доступу до мережі Інтернет з використанням оптоволоконної мережі); CDMA-оператор «Інтертелеком»; три оператори мобільного зв'язку; один оператор кабельного телебачення.

Крім того, в місті функціонує мережа цифрового телебачення України Т2.

У структурі загального обсягу послуг електрозв'язку найбільшу питому вагу займають послуги міжміського та міжнародного телефонного зв'язку – 51,2%, місцевого телефонного зв'язку – 41,4%.

На сьогодні постійно розширюється можливість широкопasmового доступу до мережі Інтернет.

В галузі енергоефективності підведено підсумки реалізації міської програми енергоефективності на 2018-2020 роки. Реалізувалась Програма через планове виконання бюджетними установами та комунальними підприємствами міської

територіальної громади комплексу заходів з енергозбереження, що на етапі підготовки Програми надані цими установами та комунальними підприємствами. Програма враховує заходи з програм енергоефективності КП «Дубноводоканал» Дубенської міської ради на 2018-2025 роки та КП «Дубнокомуненергія» на 2018-2020 роки.

3.4. Функціональна організація м. Дубно

План зонування території (зонінг) м. Дубно – це містобудівна документація, розроблена на всю територію міста на основі генерального плану згідно із Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності», нормативно-правових актів державної влади, а також відповідно документів, що визначають основні напрямки розвитку міста, охорони та використання його культурної спадщини, навколишнього природного середовища [68].

Зонінг створено для того, щоб регулювати планування та забудову території міста, враховуючи державні, громадські та приватні інтереси, раціонального використання території; створювати сприятливі умови для залучення інвестицій у будівництво через забезпечення можливості вибору інвестором найбільш ефективного виду використання земельної ділянки для містобудівних потреб; забезпечувати вільний доступ громадян до інформації стосовно розвитку міста, взаємоузгоджувати інтереси громади та інвесторів; забезпечувати сумісність забудови окремих земельних ділянок з оточуючою забудовою; сприяти реалізації завдань довгострокового розвитку міста з урахуванням історико-культурної спадщини та екологічного стану та збереження об'єктів культурної спадщини.

В «Плані зонування території (зонінгу) м. Дубно» визначено умови та обмеження використання території міста, обґрунтовано межі територіальних зон, встановлено містобудівні регламенти, визначено види переважного та супутнього використання земельних ділянок, граничні параметри дозволеного будівництва в цих зонах.

План зонування території (зонінг) м. Дубно містить графічні (рис. 3.5) та текстові матеріали, а також додатки, в яких надається інформація з процедурних питань [68].

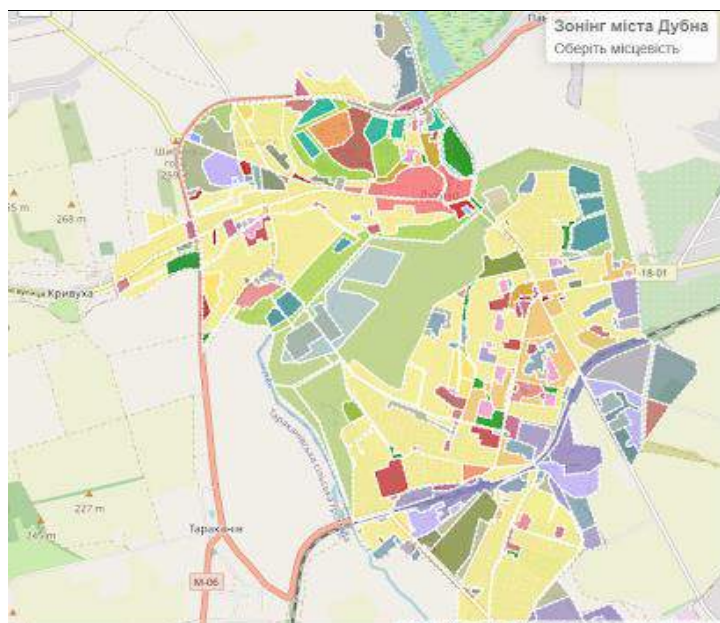


Рис. 3.5. Функціональна організація м. Дубно

Використані позначення зон:

Території громадсько-ділової та комерційної діяльності

- Г-1 Зона громадсько-ділова (загальне значення).
- Г-2-I Зона громадсько-ділова (районне значення).
- Г-2-II Зона громадсько-ділова (місцеве значення).
- Г-3 Зона навчальна.
- Г-4 Зона культурно-спортивна.
- Г-5 Зона лікувальна (соціальне забезпечення та охорона здоров'я).
- Г-6 Зона торгівельна.
- ГВ-п Зона громадсько-виробнича (перспективна).
- ГР Зона громадсько-рекреаційних центрів.

Туристичні та ландшафтно-рекреаційні зони

- Р-1 Рекреаційна зона природних ландшафтів.
- Р-1п Рекреаційна зона природних ландшафтів (перспективна).
- Р-2 Рекреаційна зона активного відпочинку.
- Р-3 Рекреаційна зона озелених територій загального користування.

КВТ-I Зона установ відпочинку та туризму.

КВТ-II Зона установ відпочинку та туризму.

Житлові зони

Ж-1 Зона садибної забудови.

Ж-1п Зона садибної забудови (перспективна).

Ж-2 Зона блокованої малоповерхової забудови.

Ж-3 Зона змішаної багатоквартирної житлової та громадської забудови.

Ж-3п Зона змішаної багатоквартирної житлової та громадської забудови (перспективна).

Виробничі зони

В-3 Зона підприємств (III клас шкідливості).

В-4 Зона підприємств (IV клас шкідливості).

В-5 Зона підприємств (V клас шкідливості).

Зона транспортної інфраструктури

ТР-1з Зона залізниці.

ТР-1а Зона зовнішнього автомобільного транспорту.

ТР-2 Зона вулиць в межах червоних ліній.

Зона інженерної інфраструктури

ІН-1 Зона об'єктів інженерної інфраструктури (головні споруди електропостачання).

ІН-2 Зона об'єктів інженерної інфраструктури (головні споруди водопостачання та каналізації, тепло та газопостачання, дощової каналізації)

Комунально-складські зони.

КС-2 Зона розміщення об'єктів (2 клас санітарної класифікації).

КС-3 Зона розміщення об'єктів (3 клас санітарної класифікації).

КС-4 Зона розміщення об'єктів (4 класу санітарної класифікації).

КС-5 Зона розміщення об'єктів (5 класу санітарної класифікації).

Зони спеціального призначення

СВ-1 Зона земель сільськогосподарського призначення.

СВ-2 Зона земель сільськогосподарських підприємств, установ, організацій.

С-1 Меморіальна зона.

С-3 Спеціальна зона пенітенціарних установ.

С-4 Спеціальна зона військових об'єктів.

С-6 Зона зелених насаджень в санітарно-захисних зонах.

В місті Дубно інвентаризовано зелені зони (табл. 3.1)

Таблиця 3.1

Зелені зони м. Дубно

Назва (адреса)	Площа, га
вул. Львівська (меморіал танкової битви)	0.99
вул. М'ятинська	4.21
вул. Шевченка (існуючий сквер)	0.53
вул. Сурмичі (ставок)	1.76
вул. Сурмичі (ставок)	1.28
вул. Замкова (існуючий сквер)	0.32
вул. Грушевського (парк Афганців)	4.89
сквер в районі стадіону «Спартак	7.39
сквер по вул. Т. Бульба	0.51
сквер на майдані Незалежності	0.79
майдан героїв УПА на вул. залізничній	0.24
сквер біля центру зайнятості	0.1
в'їзд в Дубно, пам'ятник Іванову І.І.	0.2
сквер напроти ринку «Козацький»	0.1

Стабільно функціонує транспортний комплекс міської територіальної громади. На сьогодні – це 25 маршрутів. Міські перевезення здійснюють 8 приватних перевізників 33 автобусами. Згідно із рішенням виконавчого комітету №206 від 04.06.2020 року затверджено міську автобусну маршрутну мережу загального користування по м. Дубно та розклад руху автобусів у звичайному

режимі, з яким можна ознайомитись на офіційній вебсторінці Дубенської міської ради, у підрозділі «Транспорт» розділу «Про місто», що знаходиться за посиланням: <https://dubno-adm.gov.ua/pro-misto/transport.html>.

У рамках реалізації Програми впровадження системи GPS-трекінгу міських автобусних маршрутів, за кошти бюджету громади придбано GPS-трекери та спільно з ТОВ «Дозор Україна» їх встановлено на всіх міських автобусах. В тому числі, для того, щоб відслідковувати рух транспорту онлайн запущено вебсайт та мобільний додаток «Dozor City», який допомагає побачити де знаходиться потрібний автобус та коли він приїде на зупинку.

Також змонтовано 4 електронних табло: на зупинці «Цукровий завод», «Базарчик», «Майдан Незалежності» та «Автовокзал». На табло вказується поточна година, дані про автобуси, що прибувають: номер, маршрут слідування та час очікування у хвилинах. Протягом 2021 року на більшості зупинках міського транспорту розміщено таблички з розкладом руху маршрутних транспортних засобів.

Співробітниками управління економіки і власності міської ради забезпечений контроль за станом пасажирських перевезень в частині виконання перевізниками регулярності пасажирських перевезень на рівні 95%, здійснюється щоденний контроль за дотриманням перевізниками розкладів руху автобусів на маршрутах загального користування.

З метою забезпечення безпечного, регулярного і пільгового перевезення дітей – учнів загальноосвітніх навчальних закладів Дубенської міської територіальної громади до місця навчання і додому, поліпшення освітнього рівня населення та забезпечення беззбиткової діяльності перевізників територіальної громади розроблена Програма пільгового проїзду учнів у місті. Станом на 01.10.2021 року профінансовано 497,1 тис. грн.

У 2021 році, «Центром екологічних ініціатив «Екодія» за підтримки Шведського товариства охорони природи, Фонду імені Гайнріха Бьоля в Україні та Міжнародного фонду «Відродження», організовано Всеукраїнський конкурс «Краще місто» з двома номінаціями – «Повітря» та «Мобільність». З

метою прийняття участі у даному конкурсі подано заявку у номінації «Мобільність», в результаті чого, у жовтні 2021 року Дубенською міською територіальною громадою отримано відзнаку в категорії «Мобільність» серед міст до 50 тис. населення.

РОЗДІЛ 4

ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДУБЕНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

4.1. SWOT- аналіз соціально економічного розвитку м. Дубно

SWOT-аналіз – найефективніший метод при діагностиці ситуацій, що включають локальні спільноти. З його допомогою організують та відсортовують інформацію, завдяки чому він корисний при оцінці ресурсів, визначенні проблем та встановленні пріоритетів у розвитку громади.

SWOT-аналізом ідентифікуються сильні та слабкі сторони, що виникають при аналізі внутрішніх причин розвитку громади, а також загрози та можливості, які є відображенням зовнішніх чинників розвитку локальних громад та можуть проявитися в майбутньому.

Методологією SWOT-аналізу передбачається виявити сильні і слабкі сторони, можливості і загрози, після цього встановлюються зв'язки між ними, які в подальшому можуть бути використані для формулювання стратегії.

SWOT-аналіз допомагає виділити потенційні внутрішні та зовнішні переваги та загрози в регіоні. Особливу увагу надають факторам, що мають негативний вплив на подальший розвиток регіону.

Таблиця 4.1.

Сильні та слабкі сторони Дубенської територіальної громади

Внутрішні потенційні переваги	Внутрішні потенційні недоліки
Географічне положення	
<ul style="list-style-type: none"> - специфіка географічного положення - різноманіття природи 	<ul style="list-style-type: none"> - периферійне положення в країні
Потенціал природних ресурсів	
<ul style="list-style-type: none"> - запаси: торф, крейда - запаси піску, вапняку, глини 	<ul style="list-style-type: none"> - низька продуктивність ґрунтів

Внутрішні потенційні переваги	Внутрішні потенційні недоліки
<ul style="list-style-type: none"> - лісові ресурси, придатні для господарського використання (деревина, лісокористування) 	
Стан оточуючого природного середовища та рівень природно-технічної безпеки	
<ul style="list-style-type: none"> - значна частка природоохоронних об'єктів у структурі земель району - привабливість природних умов, водойм, лісових комплексів - прогресивність в інфраструктурі охорони довкілля - значна кількість характерних унікальних об'єктів (місця історичних традицій) 	<ul style="list-style-type: none"> - значна частка порушених земель, та тих, що потребують рекультивації - зростання забруднення вихлопними газами та збільшення шуму у зв'язку через транзитний транспорт - невирішені проблеми зберігання побутових і промислових відходів - брак водоочисних споруд та каналізації на значній частині міста
Трудовий та людський потенціал	
<ul style="list-style-type: none"> - значний відсоток населення працездатного віку - вільні робочі руки - традиційні народні промисли - збережені та нові - активна позиція окремих груп людей щодо активного збалансованого розвитку району 	<ul style="list-style-type: none"> - втрата професійних навичок незайнятим населенням - висока частка міграційного відтоку населення працездатного віку - невідповідність професійно-освітніх рівнів потребам та економічним реаліям регіону
Потенціал в економіці	
<ul style="list-style-type: none"> - розвиток промисловості будівельних матеріалів - межа з обласним центром 	<ul style="list-style-type: none"> - мала кількість кваліфікованих трудових ресурсів

Внутрішні потенційні переваги	Внутрішні потенційні недоліки
- мережі автомобільних шляхів та залізниць міжнародного значення	
Підприємництво	
<ul style="list-style-type: none"> - активність приватного сектору - традиції промисловості - близько розташовані великі ринки збуту 	
Інфраструктура	
<ul style="list-style-type: none"> - транспортні шляхи - густа мережа доріг - розвиток мобільного телефонного зв'язку - газопостачання - інфраструктура соціальної сфери 	<ul style="list-style-type: none"> - поганий стан значної частини дорожнього покриття - телекомунікація - погана розбудова стаціонарної мережі - низька якість рівнів послуг
Туризм та рекреація	
<ul style="list-style-type: none"> - функціонування закладів, відомих в Україні («Берізка») - ландшафтні, кліматично-оздоровчі, історично-культурні рекреаційні ресурси, для коротко- та довготривалого в усі сезони року - доступність іноземним та вітчизняним туристам - використання існуючих осередків і об'єктів, які для спеціалізованого туризму (рибальство, мисливство) 	<ul style="list-style-type: none"> - неосвоєні рекреаційні ресурси - недостатній благоустрій рекреаційних зон - погано пристосовані для потреб спеціалізованого туризму (велосипедний, кінний)
Інше	

Внутрішні потенційні переваги	Внутрішні потенційні недоліки
- позитивний імідж регіону в українських, міжнародних та іноземних інституціях – приклад успішного соціально-економічного та екологічного розвитку	
Зовнішні потенційні можливості	Зовнішні потенційні загрози
Геополітичне та гео економічне положення	
- наявність трас міжнародного та регіонального значення - висока міжрайонна співпраця	- орієнтування іноземних партнерів, в основному, на експлуатацію простих ресурсів регіону
Зовнішньоекономічна та зовнішньополітична ситуація	
	- визнання України державою з загрозовим ризиком для інвестицій у міжнародних рейтингах

На підставі здійсненого SWOT-аналізу, основними конкурентними перевагами розвитку територіальної громади можна назвати:

- вигідність географічного положення ТГ;
- унікальні природні та рекреаційні ресурси;
- високий рівень культури господарювання, традицій та навиків місцевого населення;

- високий рівень інвестиційної привабливості ТГ;
- розгалуженість транспортної та телекомунікаційної мережі;
- низький рівень забруднення довкілля;

Поряд із зазначеними перевагами суттєвого впливу набувають обмеження економічних, соціальних та екологічних процесів:

- територіальна диспропорція в розвитку та забезпеченості ресурсами;
- дефіцит внутрішніх фінансово-кредитних ресурсів.

Дубенська територіальна громада має ряд викликів, що визначають її подальший розвиток. Ці проблеми, в основному, є економічними, соціальними, інфраструктурними та організаційними. Від того, як громада зможе подолати ці проблеми, залежить її подальший розвиток та зміна становища.

Насамперед, необхідним є поліпшення функціонування місцевої економіки, яка з однієї сторони ефективніше використовуватиме місцевий ресурс та потенціал, а з іншої – зменшуватиме проблеми в пошуку роботи, особливо молодим людям та забезпечить поповнення місцевого бюджету. Щоб вирішити це завдання, потрібно зосередити увагу на розвитку підприємництва серед місцевих жителів, а саме – створювати нові підприємства та підтримувати уже існуючі. Для цього потрібно проводити заходи щодо популяризації підприємництва як виду діяльності. Місцевим органам влади потрібно якісно надавати адміністративні послуги для бізнесу. Потрібно здійснювати роботу, щоб збільшити частку експорту підприємств та частки переробного виробництва.

Важлива загроза для майбутнього розвитку Дубенської ТГ – це несприятлива демографічна тенденція, пов'язана зі зменшенням кількості населення. Через це збільшується тиск на систему освіти, охорони здоров'я та соціальні послуги. Найбільш ефективний спосіб знизити депопуляцію - створити можливості для зайнятості молодим людям, пропагувати здоровий спосіб життя та моделі сімей з великою кількістю дітей.

Серед системних загроз виділяється неякісна інфраструктура. Це спостерігається як у виробничій, так і в соціальній інфраструктурі. Низька якість доріг, відсутні дитячі садочки, стадіони, поганий стан деяких шкіл та лікарень зумовлюють несприятливі умови для життя місцевих мешканців та знижують рівень розвитку економічного потенціалу. Покращення інфраструктури допоможе значно покращити життя громади, впливатиме на демографічний показник та сприятиме розвитку бізнесу.

Також недостатньо розвиненим можна вважати і людський капітал: невелика кількість якісних управлінських кадрів, невідповідність рівня

професійної системи освіти до потреб ринку праці, низький рівень володіння іноземними мовами та недостатня увага мешканців до власного здоров'я. Щоб змінити ситуацію потрібно переймати іноземний управлінський досвід, проводити короткотермінові навчальні програми та залучати експертів. В школах потрібно змінювати підходи до навчання з широким використанням сучасних методик та інноваційних технологій. Професійним навчальним закладам необхідно погоджувати вимоги до спеціалістів з роботодавцями.

Отож, стратегічні пріоритети щодо розвитку Дубенської територіальної громади охоплюють розвиток транскордонного співробітництва, розвиток середнього бізнесу, розвиток туристичної та курортно-рекреаційної сфери.

4.2. Сценарії соціально економічного розвитку

Законодавчу та методичну основу розробки Програми економічного та соціального розвитку Дубенської міської територіальної громади на 2022 рік [47] склали: Закони України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23 березня 2000 року №1602-III та «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року №280/97-ВР, Постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 2021 року №586 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2022-2024 роки». Згідно з результатами та тенденціями розвитку господарського комплексу Дубенської територіальної громади у 2021 році у Програмі окреслено цілі, завдання та заходи соціально-економічного розвитку на 2022 рік. Програму підготувало управління економіки і власності Дубенської міської ради із врахуванням пропозицій управлінь та відділів Дубенської міської ради та з використанням статистичних даних щодо розвитку територіальної громади за попередній та поточний роки, прогнозних тенденцій на 2022 рік. До Програми додано основні показники економічного та соціального розвитку територіальної громади та перелік програм, які реалізовуватимуться у 2022 році [47].

Беручи до уваги оцінку стану Дубенської територіальної громади, а також результати SWOT-аналізу для руху в напрямку визначеному в Місії та Баченні, було сформульовано такі стратегічні цілі:

1. Розвивати людський капітал.
2. Розвивати соціальну та транспортну інфраструктуру.
3. Розвивати місцевий економічний потенціал.

Щоб досягти стратегічних цілей було визначено операційні цілі та завдання, а також критерії, якими вимірюються чи відбуваються зміни. Операційні цілі, завдання та критерії в Додатку Г.

Основні цілі розвитку у 2022 році:

- впроваджувати економічні реформи, забезпечувати стабільну роботу господарського комплексу громади;
- покращувати інвестиційну привабливість Дубенської міської територіальної громади;
- створювати умови для розвитку інтелектуального потенціалу та гармонійної особистості;
- забезпечувати стабільне функціонування та розвиток соціальної сфери.

Пріоритетні завдання на 2022 рік:

- сприяти розвитку підприємництва, підвищувати конкурентоспроможність продукції місцевих товаровиробників на внутрішньому і зовнішньому ринках, упроваджувати сучасні технології, розширювати ринки збуту;
- формувати сприятливий інвестиційний клімат, популяризувати територіальну громаду серед вітчизняних та іноземних інвесторів;
- вдосконалювати систему надання адміністративних послуг, реалізувати в громаді державної регуляторної політики;
- підвищувати якість та доступність послуг соціальної і гуманітарної сфери;
- реконструювати та провести капітальний ремонт об'єктів соціальної сфери;
- забезпечити будівництво, ремонт, реконструкцію та утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення та вулично-

дорожньої мережі комунальної власності, сприяти розвитку транспортної інфраструктури;

- реформувати та модернізувати житлово-комунальні господарства;
- реалізувати комплекс заходів з енергозбереження, комплексне використання природних сировинних ресурсів;
- підвищувати екологічну безпеку громади, формувати екологічну культуру населення;
- підвищувати освітній рівень молоді, забезпечувати рівні умови доступу до якісної освіти;
- підвищувати якість та доступність медичних послуг населенню;
- формувати здоровий спосіб життя, сприяти соціальному становленню і розвитку дітей та молоді;
- берегти та відроджувати історико-культурну спадщину, формувати позитивний туристичний імідж громади;
- підвищувати рівень захисту населення і території громади від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
- забезпечувати виконання законодавства про військовий обов'язок, здійснювати заходи з питань мобілізації та мобілізаційної підготовки [47].

ВИСНОВКИ

Провівши магістерське дослідження на тему «Вивчення в середній школі адміністративно-територіального устрою України на прикладі Дубенської територіальної громади Рівненської області», ми дійшли наступних висновків:

1. Розглянуто теоретико-методологічні та правові засади вивчення адміністративно-територіального устрою, децентралізації влади і розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні у шкільному курсі географії, з'ясовано, що авторами навчальних програм з географії ставиться завдання розвантажити шкільну географію, чітко визначається засадне поняття про обсяг географічної інформації та географічної культури, за допомогою яких визначається рубіж, яким відокремлюється загальнонеобхідна та загальнодоступна географічна освіта, потрібна всім учням, не зважаючи на їх майбутню професію. Мається на увазі не якась дискредитація науковості шкільної географії, а лише зменшення фактологічного та частіше використання типологічного підходу, і як наслідок – реальна оптимізація сучасної базової географічної освіти, ознайомлення школярів з дійсно необхідними знаннями та навичками, які б вони отримували з інформаційного середовища.

2. Сьогодні особливою актуальною є проблема реформування АТУ України та створення об'єднаних територіальних громад.

Означена проблема комплексна та багатогранна, її досліджують науковці у різних галузях знань: економіці, праві, географії, органах управління, експерти аналітичних центрів.

Не достатньо уваги приділяється даній проблемі з позиції суспільно-географічних досліджень. Досягнення мети та завдань дослідження дали змогу отримати результати та на їх основі розробити графіки, схеми, картосхеми, карти та інші графічні матеріали роботи, створити модель Дубенської територіальної громади.

Розглянуто сутність поняття «адміністративно-територіальний устрій», «територіальна громада», «об'єднана територіальна громада», з'ясовано підходи до їх визначення.

3. Здійснено характеристику Дубенської територіальної громади, дано оцінку діяльності ОТГ за визначеними критеріями. Виокремлено та обґрунтовано ознаки територіальних громад: спільність людей (соціальний субстрат); спільна територія існування; єдиний адміністративний центр; спільні інтереси у вирішенні питань життєдіяльності; соціально-психологічна ідентифікація з громадою; зв'язок системного характеру; спільна комунальна власність.

До основних проблем, що гальмували процес утворення об'єднаних територіальних громад ми віднесли наступні: нерівномірний соціально-економічний розвиток громад; не бажання більшості голів селищних, сільських і міських рад до об'єднання; не довіра громадян, до будь яких реформ.

Попри це, слід відзначити, що реформа триває, розпочався її другий етап, який планується завершити у 2021 році, прийняттям низки законів та внесенні необхідних змін, до Конституції України.

Складність та багатогранність проблеми, зумовила необхідність обґрунтування методики та методології дослідження, яка включала перелік підходів та методів дослідження, що були використанні в роботі. Також розглянуто джерельну та законодавчу базу дослідження.

5. Наголошено на необхідності і актуальності розроблення методичних рекомендацій щодо вивчення теми «Децентралізація влади і утворення об'єднаних територіальних громад у шкільному курсі географії. Ця необхідність зумовлена, процесами, що відбуваються в Україні у зв'язку з реформою децентралізації.

Нами було проаналізовано базові документи, що регламентують вивчення географії в загальноосвітніх навчальних закладах.

З'ясовано, можливості вивчення цієї теми в шкільних курсах географії, запропоновано методичні поради щодо використання окремих методів прийомів та форм роботи при вивченні означеної теми, для її кращого сприйняття та засвоєння.

Можливості вивчення цієї теми мають шкільні курси географії: «Україна у світі: природа, населення» 8 клас, географія «Україна і світове господарство», 9 клас, «Географія країни та регіони», «Географічний простір Землі», 11 клас.

Найкращі можливості для вивчення цієї теми має шкільний курс географії «Географічний простір Землі», 11 клас. Саме він спрямований на розвиток громадянських якостей учнів, патріотизму, спонукає учнів до саморозвитку.

Задля підвищення знань учнів з цієї теми, нами були розроблені методичні розробки уроків з тем: «Реформування адміністративно-територіального устрою України», «Децентралізація влади розвиток об'єднаних територіальних громад в Україні та Рівненській області».

Уроки передбачали вивчення основних понять теми, розвиток дослідницьких умінь, практико-орієнтованих знань. В рамках уроків було використано метод проектів, робота з таблицями, робота з підручником, робота з картами, робота з презентаціями, аналіз, порівняння окремих об'єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні / за ред.: В. В. Кравченка, М. О. Баймуратова, О. В. Батанова. Київ: Атіка, 2007. 864 с.
2. Асоціація об'єднаних територіальних громад. URL: <https://decentralization.gov.ua/>
3. Баймуратов М. О. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні. Муніципальне право України : підручник / В. Ф. Погорілко, М. О. Баймуратов, Ю. Ю. Бальций та ін. ; за ред. М. О. Баймуратова. 2-ге вид., доп. Київ : Правова єдність, 2009. С. 247- 318.
4. Батанов О. В. Територіальна громада – первинний суб'єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2008. № 2 (12). С. 51-57.
URL: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2008_2/visnik_st_13.pdf
5. Барановський М.О. Фінансова децентралізація в Україні: особливості становлення. *Український географічний журнал*. 2017. №4. С. 30-38.
6. Батанов О. В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні: монографія. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ: 2001. 260 с.
7. Бобровська О. Ю. Корпоративне управління соціальним розвитком територіальних громад: монографія. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2014. 232 с.
8. Бодрова І. І. Концептуальні підходи до визначення поняття територіальна громада. *Державне будівництво та місцеве самоврядування: Зб. наук. пр.* Харків, 2004. Вип. 7. С. 62-73.
9. Бориславська О. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. Київ: ТОВ «Софія», 2012. 128 с.
10. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456- VI (зі змінами, прийнятими Законом України від 10 лютого 2015 р. № 156-VIII). Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2456-17>.

- 11.Васильєва О. І. Концептуальні засад сталого розвитку територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №8. С. 74-78.
- 12.Варакута О.М. Формування географічних понять. *Географія та основи економіки в школі*. 2002. № 6. С. 28-31.
- 13.Варакута О.М., Швець Є.С. Готуємось до уроків географії. Економічна і соціальна географія України. 9 клас: Посібник для вчителя. Тернопіль : Астон, 2007. 286.
- 14.Геопортал адміністративно-територіального устрою України. URL : <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/administratyvno/geoportal-administrativno-teritorialnogo-ustroyu-ukrayini/>
- 15.Гілецький Й.Р. Теоретичні засади формування змісту загальної географічної освіти. *Географія та основи економіки в школі*. 2002. №2. С.18-21.
- 16.Гільберг Т. Г. Географія (рівень стандарту) : підручник для 10 кл. закладів загальної середньої освіти / Гільберг Т. Г., Савчук І. Г., Совенко В. В. Київ : УОВЦ «Оріон», 2018. 240 с.
- 17.Гільберг Т. Г. Географія (рівень стандарту) : підручник для 11 кл. закладів загальної середньої освіти / Гільберг Т. Г., Савчук І. Г., Совенко В. В. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 192 с.
- 18.Гнатюк О.М., Мельничук А.Л.. Територіальні закономірності змін адміністративного устрою України. URL: <https://ukrgeojournal.org.ua/uk/node/691>
- 19.Гураль П. Реформи місцевого самоврядування в Україні та Республіці Польща. Repozytorium Uniwersytet Kazimierza Wielkiego. 2016. URL: [https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/3806/Reform%20of%](https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/3806/Reform%20of%20)
- 20.Гусєва М. О. Структурні трансформації в економіці регіону: оцінка стану та пріоритети структурної корекції. *Регіональна економіка*. 2015. № 1. С.19-26.
- 21.Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. *Урядовий кур'єр*. 2012. № 19 (01.02.2012).

22. Децентралізація для всіх: від загальної інформації до конкретних порад / Анатолій Ткачук. Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 52 с.
23. Діяльність підприємств. *Статистичний щорічник Рівненської області за 2015 рік* / за ред. Ю. В. Мороза. Рівне: Голов. упр. статистики, 2015. С.401-402.
24. Дністрянський М. С. Кордони України. Львів : Світ, 1992. 144 с.
25. Довгань Г. Д. Географія : підруч. для 8 класу загальноосвіт. навч. закладів / Г. Д. Довгань, О. Г. Стадник. Харків : Вид-во «Ранок», 2016. 272 с.
26. Довгань Г. Д. Географія : підруч. для 9 класу загальноосвіт. навч. закладів / Г. Д. Довгань, О. Г. Стадник. Харків : Вид-во «Ранок», 2017. 272 с.
27. Дубенський район Публікації. URL: <http://www.rv.gov.ua/sitenew/dubensk/ua/publication/print/41672.htm3/7>.
28. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.
29. Ільченко Н. В. Комплексний підхід до забезпечення сталого розвитку територіальної громади. *Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення*, Д.: ДРІДУ НАДУ, 2010. С. 135-137.
30. Кириченко Ю. М. Територіальна громада як базовий елемент системи місцевого самоврядування України: теоретичне визначення. *Форум права*. 2012. № 4. С. 451-457.
31. Кобернік С. Г. Географія (рівень стандарту) : підруч. для 11 кл. закл. заг. серед. освіти / С. Г. Кобернік, Р. Р. Коваленко. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2019. 176 с.
32. Кобернік С.Г. та ін. Методика викладання географії в школі. Київ: Стафед-2, 2000. 320 с.
33. Ковальчук Ю. М. Щодо поняття об'єднаної територіальної громади як елемента правового регулювання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Юриспруденція». 2017. № 29. Т. 1. С. 87-90.

34. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
35. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. №30. 141с. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
36. Круглик Л.І. Вивчення проблем соціальної географії в школі: Навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський : «Абетка-НОВА», 2001. 140.
37. Кубійович В. Географія України та сумежних земель. Краків-Львів: Українське видавництво, 1943. 517с.
38. Куценко Т. Ф. Об'єднані територіальні громади в Україні: короткий аналітичний огляд. *Економіка та держава*. 2017. № 3. С. 19-23.
39. Лазор О. Д. Еволюція сутності територіальної громади: аксіологічний вимір. *Держава та регіони*. Серія: Державне управління. 2010. № 3. С.179-187.
40. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах: Навчально-методичний посібник. Кобернік С.Г., Коваленко Р.Р., Скуратович О.Я.; За редакцією С.Г. Коберніка. Навч. книга, 2005. 319 с.
41. Методичні рекомендації про викладання географії у 2021/2022 навчальному році. URL : <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-pro-vykladannya-geografiyi-u-2021-2022-navchalnomu-rotsi/>
42. Назаренко Т. Г.. Методика навчання географії України в загальноосвітніх навчальних закладах (особливості навчання). Харків : ВГ «Основа», 2016. С.20. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/707431/1/%D0%A2%D0%B5%D1%82%D1%8F%D0%BD%D0%B0%20%D0%9D%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0.pdf>
43. Національний атлас України. URL : <https://atlas.igu.org.ua/>
44. Офіційний вебпортал Верховної ради України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67986

- 45.Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку громад та територій України
URL: <https://www.minregion.gov.ua/about/>
- 46.Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади /
О. П. Кириленко та ін.; Асоціація міст України. Київ: ТОВ
«ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.
- 47.Програма економічного та соціального розвитку Дубенської міської
територіальної громади на 2022. URL : [https://dubno-
adm.gov.ua/fileadmin/user_upload/Ekonomika/PSER_2022.pdf](https://dubno-adm.gov.ua/fileadmin/user_upload/Ekonomika/PSER_2022.pdf)
- 48.Про визнання окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської
областей тимчасово окупованими територіями: Постанова Верховної Ради
України від 17.03.2015 № 254-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015.
№ 17. Ст. 128.
- 49.Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5
лютого 2015 р. № 157-VIII. Верховна Рада України.
URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
- 50.Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово
окупованій території України. Закон України № 1207-VII від 15.04.2014 р.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>
- 51.Про об'єднання громад. URL: <https://decentralization.gov.ua/gromadas>
- 52.Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та
територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету
Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. Кабінет Міністрів України.
URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
- 53.Регіональна економіка : тексти лекцій /О.В. Ольшанська, М.І. Фащевський,
І.В. Білоконь та ін. ; за заг. ред. М.І. Фащевського, О.В. Ольшанської. Київ :
КНЕУ, 2009. 328 с.
- 54.Реформа децентралізації. URL: [https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/ref
orma-decentralizaciyi](https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-decentralizaciyi)
- 55.Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 722-
р «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій

- територіальних громад Рівненської області». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722-2020-%D1%80#Text>
- 56.Руда Н. І. Територіальна громада – суб’єкт конституційно-правових відносин: теоретичний та історичний аспекти. *Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*. Вип. 12. К., 2001. С. 232-243.
- 57.Саєнко П. О. Теоретичні засади формування стратегії розвитку об’єднаної територіальної громади. *Економіка та суспільство: електронне наукове фахове видання*. Мукачівський державний університет. 2016. Вип. 7. С. 594-598.
- 58.Свиридова О.І.. Сучасні методи і прийоми підвищення ефективності уроку географії. *Географія та основи економіки в школі*. 2002. № 4. С. 18-24.
- 59.Сиротенко А.Й. Проблеми конструювання шкільних підручників з географії. *Географія та основи економіки в школі*. 2001. № 6. С. 12-16.
- 60.Спасів Н. Я. Об’єднана територіальна громада як новітній суб’єкт місцевого самоврядування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 33. 2019. С.209-211.
- 61.Статистичний збірник «Україна у цифрах». URL : https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/07/zb_Ukraine%20in%20figure_s_20u.pdf
- 62.Схема зонування території міста. Інтерактивна карта. URL: <https://dubno-adm.gov.ua/?id=1490>, <https://dubno-adm.gov.ua/?id=1490>
- 63.Тимечко І. Територіальна громада у транскордонному просторі: чинники, закономірності, пріоритети розвитку: монографія. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», 2019. 444с.
- 64.Топчієв О.Г. Основи суспільної географії. Навчальний посібник. Одеса: Астропринт, 2001. 560 с.
- 65.Турчинов І. Проблеми визначення правового статусу територіальних громад в Україні. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2010-1/doc/2/12.pdf>
[6.](#)

66. Український географічний журнал URL : <https://ukrgeojournal.org.ua/uk/view-archive>
67. Успішна територіальна громада: будуємо разом / Бриль М., Врублевський О., Данчева О., Чубаров Е. Харків: Видавничий будинок Фактор, 2018. 128с.
68. Функціональна організація м. Дубно. URL : <https://dubno-adm.gov.ua/?id=1490>
69. Цілі навчання географії. Структура і зміст географічної освіти в школі. URL: http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/metodika_vikladannja_geografiji/ci_li_navchannja_geografiji_struktura_i_zmist_geografichnoji_osviti_v_shkoli/35-1-0-455
70. Шумляєва І. Д. Становлення та розвиток інституту територіальної громади в Україні: організаційно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. держ. упр: 25.00.04. Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Дніпропетровськ, 2010. 20 с.
71. Шоробура І.М. Шкільна географічна освіта: історія, проблеми, перспективи. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2005. 160 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

8 клас

§1. ПРЕДМЕТ КУРСУ, МЕТОДИ ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ

Урок №1 (вступний)

☞ Як із давньогрецької мови перекладається назва науки «географія»? Пригадайте, що таке географічна оболонка? Із яких сфер вона складається? Перелічіть природні компоненти.

«Географія» – з давньогрецької мови перекладається як «землеопис». Але це словосполучення не повністю передає зміст сучасної географії. Визначення понять «географія» і «географічна оболонка» подається в словнику термінів і понять на с. 216. [25].

Природні компоненти – це складові частини природи будь-якої території. Виділяють шість природних компонентів (їх фото зображені на рис. 1.1.): гірські породи і рельєф; повітря; вода; ґрунти; рослини; тварини. Перші три природні компоненти належать до неживої природи і різняться за переважаючим агрегатним станом речовини (гірські породи перебувають переважно в твердому, повітря – в газоподібному, вода – в рідкому стані). До найважливіших компонентів живої природи належать рослини і тварини. Ґрунт розглядають як особливий, перехідний компонент між неживою і живою природою.



Рис. 1.1. Співвідношення між поняттями «природні умови» і «природні ресурси»

Ⓣ *Поясніть зміст рис. 1.1. Виявіть спільні й відмінні риси понять «природні умови» і «природні ресурси».*

Спільною рисою двох понять є те, що в їх основі є відношення людей до природних компонентів (фото яких зображені в центральній частині рисунка). Але природні компоненти існують і без оцінки з боку людини.

Коли мова йде про природні умови (див. надписи над фото), то увага зосереджується на вивченні впливу природних компонентів на життя і діяльність людини. Наприклад, як клімат (особливості стану повітря в даному місці впродовж багатьох років) впливає на здоров'я людей, їх господарську діяльність впродовж року. Отже, природними ресурсами називають природні компоненти й природні процеси, які впливають на життя й діяльність людей, але безпосередньо не використовуються у господарстві.

Коли ж мова йде про природні ресурси, то увага зосереджується на вивченні можливостей їх використання людьми у різних галузях господарства. Наприклад, вивчається, які сорти культурних рослин можна вирощувати за сукупністю певних кліматичних показників у даній місцевості (ці показники оцінюють як агрокліматичні ресурси). Розрізняють мінеральні, кліматичні, водні, земельні, біологічні та інші види природних ресурсів (див. підписи під фото).

Отже, відмінною рисою цих двох понять є те, що люди по-різному розглядають природні компоненти. Поняття «природні умови» застосовується для характеристики впливу природних компонентів і природних явищ на її життя і діяльність людини, при її пасивній ролі. Поняття «природні ресурси» застосовується тоді, коли мова йде про активний вплив людини на природні компоненти шляхом використання певних природних тіл і природних явищ для своїх потреб.

§ 7. *Опрацюйте пункт параграфа «Методи фізико-географічних досліджень» і переробіть текст у таблицю з двох стовпчиків (назви заголовків стовпчиків підберіть самостійно).*

Це завдання учні розпочинають виконувати під час уроку і продовжують його виконання вдома.

<i>Назва методів і їх груп</i>	<i>Характеристика методів</i>
<i>Методи збирання первинної фізико-географічної інформації</i>	
Польові	Застосовують під час <i>географічних експедицій</i> , коли дослідники працюють з виїздом, як часто кажуть – «у поле», на певну територію, вивчаючи її одноразово або час від часу
...	...
<i>Методи обробки вже накопиченої фізико-географічної інформації</i>	
Географічне порівняння	Виявлення спільних і відмінних рис певних територій (материків, природних зон, гірських країн, областей тощо)
...	...

Ⓢ *Поміркуйте, які знання і закони, засвоєні на уроках фізики, можна застосувати при вивченні фізичної географії?*

Назви наук «Фізика» і «Фізична географія» мають спільні риси, оскільки з давньогрецької мови слово «фізика» означає «природа». Під час вивчення курсу фізики в 7-му класі учні засвоїли такі поняття:

<i>Знання з курсу фізики 7-го класу</i>	<i>Застосування цих знань в курсі фізичної географії, 8 клас</i>
Фізичні одиниці та їх вимірювання: одиниці маси і довжини; час і його вимірювання, проміжки часу	Довжини (протяжність кордонів України тощо); вік Землі, геологічний час; геотектонічні цикли
Взаємодія тіл, гравітаційна взаємодія	Вплив космічних рухів Землі на розвиток земної кори. Утворення гравітаційних форм рельєфу
Енергія, перетворення енергії. Закон збереження і перетворення енергії	Перетворення речовини й енергії: а) при вивітрюванні, перенесенні й накопиченні гірських порід; б) внаслідок циркуляції атмосфери
Особливості води	Водний стік, його показники

На початку 8-го класу в курсі фізики вивчаються поняття «механічний рух», «швидкість руху, вісь обертання Землі; у середині року – «атмосферний тиск», «теплові явища», види тепло обігу» (можна застосовувати міжпредметні зв'язки географії і фізики при вивченні теми «Клімат»).

□ 6. Для чого необхідні фізико-географічні знання водіям, туристам, менеджерам?

Щоб свідомо вивчати будь-яку науку потрібно розуміти – для чого її необхідно знати?

Найбільше значення фізико-географічних знань – світоглядне (вони необхідні для розуміння причин і наслідків складних взаємозв'язків у природі, між природою й діяльністю людини). Ці знання мають і практичне значення. Вони використовуються для складання кадастрів природних ресурсів (узагальнених відомостей про них) та наукового обґрунтування їх раціонального використання; раціонального планування території (міст, сільських районів); меліорації земель тощо.

Знання фізико-географічних закономірностей, географічних карт знадобляться, ким би не стали учні в дорослому житті. Наприклад, топографічні карти необхідні у туристичному поході. Для водія необхідні знання карт автомобільних доріг, уміння орієнтуватися на місцевості у різних умовах. Менеджерам потрібно знати особливості природних умов і природних ресурсів території для розміщення підприємств із найбільшим прибутком для власника і якнайменшою шкодою для навколишнього середовища й здоров'я людей.

§ 9. Користуючись картою атласу, запишіть, які території починаючи з 1939 р. увійшли до складу України від інших держав чи республік СРСР. Відповідь подайте у вигляді таблиці:

<i>Історичні землі, сучасні області</i>	<i>Рік входження</i>	<i>Держава чи республіка СРСР, до якої належали</i>
Західноукраїнські землі – Східна Галичина (Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська області), Західна Волинь і Західне Полісся (Волинська й Рівненська області)	1939	Польща
Північна Буковина і Хотинський повіт Бессарабії (Чернівецька область), південні райони Бессарабії (південна частина Одеської області)	1940	Румунія

Закарпатська Україна або Підкарпатська Русь (зараз – Закарпатська область)	1945	Чехословаччина
Кримська область (зараз – Автономна Республіка Крим)	1954	РРФСР (зараз – Російська Федерація)

При вивченні пункту параграфу «Формування території України» вчитель має за необхідністю уточнити правильні відповіді на запитання в тексті:

Ⓣ *Які східнослов'янські племена проживали на території нинішньої України на початку існування Київської Русі?*

Основою формування українського етносу були племена східних слов'ян, які, зокрема, жили на півночі нинішньої території України (поляни, сіверяни, древляни, дуліби, білі хорвати, уличі й тиверці). У IX-XII століттях ці племена ввійшли до складу Київської Русі. Тому жителі цієї держави називали себе русичами, руськими людьми.

Ⓣ *До складу якої держави входила більша частина українських земель і Запорізька Січ на початку XVII століття?*

У першій половині XVII ст. Запорізька Січ стала осередком національно-визвольної боротьби українського народу проти Речі Посполитої – об'єднаної польсько-литовської держави, в якій провідну роль відігравали польські магнати. На жаль, серед козацької старшини не було єдності. Одні бачили Україну незалежною; інші – автономною в межах Речі Посполитої; треті – в складі Туреччини; четверті – Московського царства. У результаті домовленості між Московським царством (пізніше країна стала називатися Росією) і урядом Речі Посполитої українські землі виявилися розділеними. Згідно з рішенням Переяславської ради (1654 р.) відбулося приєднання Лівобережної України до Росії на правах автономії.

▣ *5. Які території складають систему адміністративно-територіального устрою України?*

Для полегшення управління (адміністрування) різними видами діяльності населення майже кожна країна поділена на окремі, менші території, які

утворюють систему її адміністративно-територіального устрою (у різних країнах вони мають різні назви – штати, області, провінції, землі, графства тощо).

Систему адміністративно-територіального устрою України складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища й села.

Автономна Республіка Крим має свою Конституцію, яку затвердила Верховна Рада України. Цією Конституцією здійснюється нормативне регулювання з окремих питань економіки, освіти, культури, раціонального природокористування, які не суперечать Конституції й законодавству України.

До складу України входять також 24 області: Вінницька, Волинська (центр – м. Луцьк), Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська (м. Ужгород), Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська, а також міста Київ і Севастополь, які мають спеціальний статус (що визначається законами України про ці міста).

9 клас**Урок 4. Адміністративно-територіальний устрій [26].**

Мета: дати поняття про адміністративно-територіальний устрій України та українські історичні землі; ознайомити з історико-географічним оглядом адміністративно-територіального поділу України; охарактеризувати й оцінити сучасний адміністративно-територіальний поділ та його сучасні зміни; розвивати навички роботи з картою, називати етапи формування території України, показувати на карті області та АР Крим; виховувати акуратність та зосередженість під час роботи з контурними картами, цікавість до теми.

Тип уроку: урок вивчення й первинного закріплення нових знань.

Структура уроку

I. Перевірка домашнього завдання

II. Вивчення нового матеріалу

III. Первинна перевірка засвоєних знань

IV. Закріплення знань

V. Домашнє завдання

Матеріали до етапів уроку

I. Перевірка домашнього завдання (соціографічного практикуму)

II. Вивчення нового матеріалу

Українські історичні землі

Значні розміри території України і тривалий історичний розвиток зумовили виникнення етнічних земель і етнографічних районів. За цими землями закріпились історичні назви. Землі мають різні розміри, у багатьох із них одні території включають у себе інші. Причинами формування таких земель стали відмінності:

- природних умов;
- характеру і видів господарської діяльності;
- особливостей побуту і традицій;
- національної самосвідомості;

- політичної орієнтації.

Етнічні землі не мають чітко виражених кордонів, в історії відомі випадки, коли площі етнічних земель могли збільшуватися або скорочуватися. Кордони етнічних земель не збігаються з кордонами сучасних адміністративних одиниць. У дослідників немає єдиної думки з приводу історико-географічного поділу території України. Розгляньмо великі етнічні землі за класифікацією відомого географа Ф. Д. Заставного.

Запоріжжя – територія південної і південно-східної частини України. Ці землі в XVI-XVIII ст. належали Запорозькій Січі й охоплювали територію сучасних Дніпропетровської, значну частину Запорізької та Кіровоградської, Черкаської і частково Херсонської, Миколаївської, Донецької та Луганської областей. Причорноморський район у центральній частині називався Новоросією (цей район багато в чому збігається з Таврією). Слобідська Україна (Слобожанщина) займає територію сучасних Харківської, частково Сумської і Луганської областей. З другої половини XVI ст. на цих землях, щоб уникнути національного гніту Речі Посполитої, почали селитися українські селяни і козаки із заходу та центральних частин України.

Територія сучасних Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської областей отримала назву Галичини. У середині XII ст. тут існувало Галицьке, а пізніше Галицько-Волинське князівство зі столицею Галич. Південна частина Івано-Франківської області має назву Покуття (кут Галичини). Назва Волинь пішла від назви стародавнього міста (уперше згадується в 1018 р.) Волинь (Велинь), яке розташоване поблизу Володимир-Волинського. Волинь і Полісся включають північно-західну частину України (сучасні Волинська, Рівненська, Житомирська області й північна частина Тернопільської). Землі західної частини Волині разом із Галичиною до об'єднання українських земель входили до складу Польщі й називалися Західною Україною.

На крайньому заході знаходиться Закарпаття (Закарпатська область). У межах Чернівецької області виділяють Північну Буковину (її західну частину), у східній частині знаходиться Бессарабія. До Бессарабії належать південна і

західна частини Одеської області. На південний схід від Галичини і Волині простягнулося Поділля, що включає територію Хмельницької і Вінницької областей. Поділля межує з Руссю (Київщина), до якої входять Київська і частково Черкаська області.

Після Андрусівського договору 1667 р. Україну було поділено на Правобережну і Лівобережну (інакше – Гетьманщина) частини.

Етнографічні райони склалися в Карпатах. Гуцульщина (Верховина) розташована в крайній південно-східній частині Карпат. Бойківщина знаходиться в середньогірських районах Львівської та Івано-Франківської областей.

Питання до тексту. Що називають етнічними землями? етнографічними районами? Чому в Україні багато етнічних земель? Назвіть етнічні землі Лівобережжя і Правобережжя. Чому і де формуються етнографічні райони? До яких історичних (етнічних) земель належить ваш край? З якого часу відома назва історичної землі? Які особливості цієї історико-географічної області? Територію яких областей займає ця історична земля?

III. Первинна перевірка засвоєних знань

Завдання 17. Географічне аудіювання

1. Історико-географічний огляд адміністративно-територіального поділу України

24 серпня 1991 року Верховна Рада проголосила незалежність України. Наша країна з цього часу стала існувати як самостійна держава.

Формування території України – тривалий, багатовіковий і драматичний процес. Кордони Української держави неодноразово змінювалися, деякі частини країни входили до складу інших держав, тому адміністративний поділ – поняття динамічне, згодом він може зазнавати змін (як у розмірах частин країни, так і в назвах одиниць).

Так, у дореволюційні роки на території тієї частини України, що входила до складу царської Росії, було дев'ять губерній, об'єднаних у три великих регіони: Південно-Західний край (Подільська, Волинська, Київська губернії),

Лівобережна Україна (Полтавська, Чернігівська, Харківська губернії) і Новоросія (Єкатеринославська, Таврійська, Херсонська губернії). Губернії у свою чергу поділялися на повіти. А велика частина Східної Галичини, що входила до складу Австро-Угорщини, а потім Польщі, поділялася на воєводства і повіти. Упродовж тривалого часу українські землі входили до складу Радянського Союзу. УРСР була розділена на 25 областей.

Після 1954 р. територія нашої країни незмінна. (За Гельсінкською угодою 1975 р. державні кордони в Європі визнано непорушними.)

Питання до тексту. До складу яких країн входили українські землі? Які адміністративні одиниці були на східних та західних землях України в минулі роки? Яку історично-адміністративну «адресу» має ваш край?

Завдання 18. Після розповіді вчителя або під час неї скласти схему сучасного адміністративно-територіального поділу України. Як варіант – схему, в якій показано місце вашого населеного пункту в адміністративно-територіальному поділі.

Приклад схеми

Приклад схеми



IV. Закріплення знань

Практична робота 2. Нанесення на контурну карту адміністративних одиниць України

Варіант I. Традиційна робота з контурною картою.

Варіант II. Якщо один з класів, у якому ви викладаєте, сильніший за інші, запропонуйте замість традиційної роботи з контурної картою створити так звану ментальну карту. Робота виконується в кінці уроку (або на початку наступного) без попередження вчителя, але з інтенсивним використанням адміністративної карти впродовж уроку (багато практичних завдань за цією картою). Запропонуйте учням прибрати зі столу всі джерела інформації – атласи, підручники, робочі зошити; зніміть з дошки настінну карту. Роздайте учням чистий аркуш паперу формату А4 і поясніть завдання. Ментальна карта – це образ певної території, який створюється з пам'яті без урахування масштабу та точних обрисів території. Головна увага повинна бути направлена на повноту зображення (скільки саме адміністративних одиниць буде намальовано) та їх розташування один відносно одного (Житомирська область північніше Київської, Луганська на крайньому сході тощо).

Приклад ментальної карти України



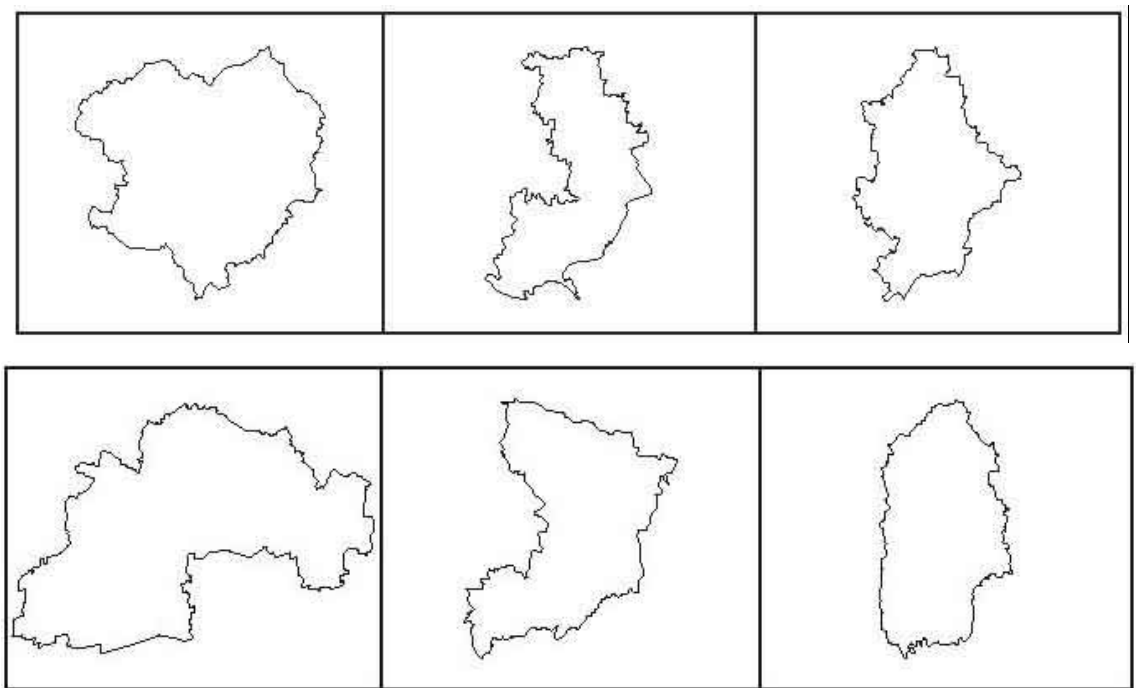
V. Домашнє завдання

Завдання 19. Це завдання може стати матеріалом для створення карток. Дайте учням завдання за прикладом зробити картки для індивідуального опитування учнів.

1. За адміністративною картою визначте, яка область з названих пар знаходиться північніше: Тернопільська чи Донецька, Львівська чи Харківська, Волинська чи Чернігівська.

2. Яка область розташована східніше: Сумська чи Запорізька, Рівненська чи Чернівецька, Полтавська чи Дніпропетровська?

3. Контури яких областей зображено на малюнку? Напишіть їхні назви. Які з цих областей є прикордонними?



4. Скориставшись картою атласу, скажіть, про які області України йдеться:

а) Із заходу межує з Хмельницькою областю, на півдні має вихід до державного кордону.

б) На півдні омивається Азовським морем, на сході межує з Донецькою областю.

в) Область межує з Росією, а на півдні – з Харківщиною.

г) Область, у якій розташований географічний центр України.

д) Область, що межує з чотирма країнами Європи.

Запитання і завдання до підсумкового контролю розділу I «Україна на карті світу»

Рівень I

1. У якій частині Європи розташована Україна?
2. Назвіть площу території України.
3. Назвіть крайні точки України.
4. Назвіть довжину країни з півночі на південь та із заходу на схід.
5. Назвіть держави, що межують з Україною.
6. Опишіть адміністративно-територіальний устрій України.
7. Назвіть адміністративні одиниці України.
8. Наведіть приклади етнічних земель та етнографічних районів України.
9. Назви яких областей України не відповідають назвам їхніх адміністративних центрів?

Рівень II

1. Що входить до поняття «економіко-географічне положення»?
2. Що таке геополітичне положення?
3. Назвіть держави СНД – сусідів 1-го порядку, 2-го порядку, 3-го порядку.
4. Назвіть план характеристики економіко- і політико-географічного положення країни.
5. Порівняйте площу України з площею найбільших держав Європи.
6. Як ви розумієте поняття «конфігурація» і «компактність» території?
7. До яких морів Україна має вихід? Назвіть найбільші порти України.
8. Наведіть приклади залізничних колій і автомагістралей, що мають міжнародне значення.
9. Що називають етнічними землями? етнографічними районами? Назвіть етнічні землі Лівобережжя і Правобережжя.

Рівень III

1. Яка роль України в політичному й економічному житті Європи?
2. Як конфігурація держави впливає на господарський розвиток?
3. Чим етнічні землі відрізняються від етнографічних районів?

4. Яка держава була попередником СНД? Чому господарські й політичні зв'язки з країнами СНД мають велике значення для України?

5. Які держави СНД для України є основними партнерами в зовнішньоекономічних зв'язках?

6. Дайте короткий історичний огляд адміністративно-територіального устрою України.

7. Чому в Україні багато етнічних земель?

8. Які причини зміни адміністративно-територіального поділу країни?

Рівень IV

1. Проаналізуйте позитивні й негативні ознаки економіко-географічного й геополітичного положення України.

2. Яке значення для України мають транзитні нафто- й газопроводи, залізничні й автомобільні магістралі?

3. Доведіть, що вихід до морів – характеристика вигідності географічного положення.

4. Які держави-сусіди України найбільш розвинені економічно? Чому?

5. Який вплив має господарський потенціал сусідніх країн на розвиток економіки України?

6. Яке значення має адміністративно-територіальний устрій країни?

7. Як саме природні умови впливають на формування етнографічних районів і земель?

8. Запропонуйте й обґрунтуйте варіанти зміни адміністративно-територіального поділу України.

11 клас

Методичні розробки уроків з теми «Реформування адміністративно-територіального устрою України, розвитку об'єднаних територіальних громад» в шкільному курсі «Географічний простір Землі».

Найкращі можливості у вивченні теми «Децентралізація влади і розвиток об'єднаних територіальних громад, має шкільний курс». Географічний простір Землі», 11 клас, а саме вивчення розділу IV Суспільна географія України, Тема 1. «Українська держава». Відповідно до цього, було розроблено конспекти уроків, до вивчення цієї теми [11; 31].

Основне завдання уроків – формування у учнів понять «децентралізація», «територіальна громада», «реформа адміністративно-територіального устрою України», усвідомлення сутності реформи її наслідків. Задля поглибленого вивчення теми та формування практико-орієнтованих знань, розвитку умінь дослідницької діяльності, використано метод проектів. Також були використанні прийоми роботи з підручниками, картами, складання таблиць, аналіз схеми, прийом «Згадай про...», «складання ланцюгів».

Урок 1

Тема: Реформування адміністративно-територіального устрою України».

Мета: розширити знання учнів про адміністративно-територіальний устрій своєї країни, проаналізувати його; розкрити та виокремити основні чинники впливу на розвиток окремих територіальних одиниць; проаналізувати основні тенденції створення об'єднаних територіальних громад, виокремити їх роль в розвитку нашої країни; виявити закономірності їх розвитку і структуру; зрозуміти роль децентралізації у економіці та розвитку України; розвивати та поглиблювати вміння роботи з картами діаграмами та статистичними даними.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

Привітання, перевірка відсутніх тощо.

II. Актуалізація опорних знань.

Приєм «Згадай про...»

1. Загадайте, що таке адміністративно-територіальний устрій?
2. Назвіть основні адміністративно-територіальні одиниці АТУ України.
3. Згадайте скільки областей в нашій країні та покажіть їх на карті?
4. Згадайте чи мала місце в вашому житті інформація, що стосується нашої теми? Якщо ні, то ви можете зараз вдало застосувати, всі знання з неї, що вам відомі.

III. Мотивація навчальної та пізнавальної діяльності учнів. Ми з вами почали розділ Суспільної географії України, на цьому етапі ми вивчаємо країну як цілісний компонент в якому поєднуються населення, господарство та природа. Вивчення цих компонентів є важливим, важливе значення мають процеси, що відбуваються в нашій країні. Нами сьогодні буде розглянуто досить важливу тему адміністративно територіального устрою, децентралізації та територіальних громад, обізнаність щодо яких активно впливають на нашу з вами значимість в суспільному, політичному, природному та суспільному житті країни.

IV. Вивчення нового матеріалу.

Вчитель: давайте почнемо з вами з того, що розглянемо питання адміністративно- територіального поділу. (робота з презентацією).

Наша країна отримала існуючий територіальний устрій ще в роки отримання своєї незалежності. Як ми вже повторювали на початку уроку, виділялося 24 області, АРК, які в свою чергу поділялися на міста обласного підпорядкування, сільськогосподарські райони (села, смт, районні центри), та міста, що мають спеціальний статус.

Користуючись підручником проаналізуйте схему, «Адміністративно-територіальний устрій України». Охарактеризуйте його рівні.

В Україні з 2015 року триває реформа децентралізації що полягає в наданні більших повноважень органам місцевого самоврядування і зміні

адміністративно-територіального поділу України. В результаті реформи було утворено, нові адміністративно-територіальні одиниці, об'єднані територіальні громади. Вони утворюються внаслідок добровільного об'єднання суміжних територіальних громад сіл, селищ, міст.

У 2020 році, в результаті реформи, відбулися зміни Адміністративно-територіального поділу України. Що вам відомо про ці зміни?

Завдання 1. Давайте ширше розглянемо зміни, які відбулися у кількості адміністративних одиниць завдяки територіальному устрою та запишемо їх до зошитів у вигляді ланцюгів.

Наприклад: поселення (міста, села, смт): до 2020 – 29710 тис. -- --- 2020 – 29710 тис. (Кількість залишилась не змінною)

Територіальні громади: до 2020 – 11694 тис. 2020 – 1469 тис. (Їх кількість істотно зменшилась, майже в 10 разів)

Райони: до 2020 – 490 одиниць, 2020 – 136 од. (При цьому учні мають вільну змогу користуватися Інтернет джерелами)

Вчитель: основною метою реформи є формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки найкращих умов для функціонування територіальних громад та населення в цілому. Важливим елементом є те, що все відбувається на загальнодержавному законному рівні, отже створено багато законів та концепцій щодо адміністративно територіального устрою, давайте проаналізуємо деякі з них:

Завдання 1. За допомогою Інтернет джерел проаналізуйте та заповняйте таблицю «основні закони та концепції децентралізації в Україні»

Назва закону/концепції	Дата впровадження	Зміст закону/концепції
------------------------	-------------------	------------------------

Вчитель: Тож, як бачимо для проведення реформи в державі було створено потужну законодавчу базу, регулює процеси децентралізації

Завдання 2. Давайте з вами поглянемо на презентацію та проаналізуємо дані, які там представлені, та коротко напишемо основні зміни, які відбулись в наслідок децентралізації.

Децентралізація, її наслідки. (Учні записують аналіз, як наслідки)

1. Об'єднано в ТГ близько 76% населення;
2. Збільшення надходжень до державного бюджету
3. Збільшення місцевих бюджетів;
4. Збільшення загальнодержавної підтримки на місцевий та регіональний розвиток;
5. Створено опорні школи та їх філії;
6. Побудовано понад 1000 нових амбулаторій в сільській місцевості та оснащено їх автомобілями швидкої допомоги.

Вчитель: на сьогоднішній день найбільш вдалим політичним устроєм є саме демократія, що дає змогу людям контролювати владу та впливати на політику країни загалом. Що стосується влади на території нашої країни, то вона залишалась централізованою, через це рівень життя в різних регіонах був різний, тому виникла нагальна потреба в децентралізації, головними негативними наслідками централізованої влади в Україні є:

Завдання 3. Порівняйте наслідки централізованої влади і децентралізації, зробіть відповідні висновки.

1. Істотна залежність території від центру;
2. Низький рівень інвестиційної привабливості території;
3. Інфраструктурно, фінансово та кадрово слабкі громади;
4. Занепад сільської місцевості;
5. Ускладнення демографічної ситуації за рахунок не стабільної ситуації в країні;
6. Низька якість безкоштовних послуг, що надаються населенню;
7. Високий рівень корупції та не спроможність її контролювання;
8. Низький рівень якості управління територіями.

Вчитель: так реформа децентралізації передбачає саме добровільне об'єднання та укрупнення територіальних громад. Також, як наслідок відбувається створення місцевого ефективного самоврядування та забезпечення ним економічного та політичного розвитку, що в свою чергу позитивно впливає

на суспільство. Отримуються нові можливості для розвитку кожної з утвореної території.

Завдання 4. Проаналізуйте карту України, зробіть висновок за допомогою Інтернет джерел, що вже змінилось завдяки реформі та які зміни очікуються?

(Учні роблять це за посиланням: <https://gromada.info/region> або якщо в класі присутнє обладнання, то карта відкривається на екрані)

Отже: Сьогодні на уроці ми з вами дізнались більше про адміністративно-територіальний устрій нашої країни, децентралізацію, проаналізували її результати.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ.

1. Яка наймасштабнішою реформа зараз відбувається в Україна?
2. Які зміни відбулися у адміністративно-територіальному поділі України в результаті реформи.
3. Спрогнозуйте, які наслідки може мати ця реформа?
4. Що таке об'єднана територіальна громада? Обґрунтуйте доцільність їх утворення у вашому регіоні?

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Підготуватися до захисту проектів.

Урок 2.

Тема: Децентралізація влади та розвиток об'єднаних територіальних громад України та Рівненської області.

Мета: розширити та поглибити знання учнів про реформу децентралізації в Україні та регіонах; усвідомити роль децентралізації у економіці України; розвивати та поглиблювати вміння роботи з картами, діаграмами та статистичними даними.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Форма проведення уроку: захист проектів

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Привітання, підготовка до основних етапів уроку, налаштування необхідного обладнання тощо.

II. Мотивація навчальної та пізнавальної діяльності учнів.

Вступне слово вчителя: Вивчати свою країну є дуже важливим для кожного з нас, оскільки це є невід'ємною частиною становлення себе як особистості, яка є громадсько активною, має власну думку щодо процесів, які відбуваються в нашій країні та активно впливає на них. Саме сьогодні відбувається зміна розвитку в Україні яка буде впливати на наше з вами майбутнє життя. Ми стаємо свідками формування нового більш розважливого напрямку розвитку нашої країни. Тому я хочу щоб кожен з нас був обізнаний та мав змогу орієнтуватися у новітніх програмах розвитку, що набули підтримки у різних частинах світу, Адже ця реформа має підтримку з таких країн світу як США, Канада, країни ради Європи та Європейського союзу.

Вчитель: сьогодні на уроці ми з вами узагальнено та поглибимо отримані знання з теми, та представимо результати вашої роботи над проектами.

Учні попередньо отримали завдання, підготувати проекти на задані теми. Задля цього, вони були поділені на групи по п'ять чоловік. Кожна група працювала над завданням під керівництвом вчителя 2 тижні. Цьому передувало підготовчий етап, що передбачало ознайомлення з вимогами до проекту, розроблення плану роботи, підбір літератури, збір інформації, опрацювання статистичних даних, розроблення графіків, розроблення питань анкетного опитування тощо). Далі, інформація узагальнювалася, оформлювалася вигляді дослідницького проекту, та презентації. Готувалися виступи захисту проекту.

Обов'язковою вимогою до проекту було, наявність власних напрацювань: опрацьовані результати опитування жителів громади, побудова власної моделі спроможної громади, створення рейтингу найуспішніших громад України, області, району за визначеними критеріями.

Учні, які не задіяні в проектній роботі, виступають експертами, готують запитання.

Учням було запропоновано наступні теми проектів:

1. «Моя громада сьогодні та завтра»;
2. «Стратегії розвитку територіальної громади (на прикладі однієї з громади Криворізького району)»;
3. «Реформа децентралізації як рушійна сила розвитку окремих регіонів країни, на прикладі Рівненської області»;
4. «Реформа децентралізації в сфері молодіжної політики Рівненської області, її наслідки».

Етапи захисту проектів.

1. Представлення учасників проекту.
2. Представлення експертів міжнародних організацій.
3. Виступи учнів.
4. Обговорення, відповіді на запитання.
5. Виступи експертів.
6. Підведення підсумків.

Для захисту проекту учням дається 10 хвилин, 3 хвилини на обговорення і відповіді на поставленні запитання.

Оцінювання проекту.

Проект буде оцінюватись наступним чином:

Загальна кількість балів проекту 60.

За кожен елемент проекту, учні мають змогу отримати таку кількість балів:

1. Паспорт проекту (5 балів).
2. Проект (20 балів).
3. Захист проекту, рівень володіння матеріалом (15 балів).
4. Логічність, послідовність виступу (5 балів).
5. Самостійність отриманих результатів(5 балів).
6. Презентація, спец ефекти, візуалізація матеріалу (15 балів).

Вимоги до проекту:

1. Розроблення паспорта проекту;
2. Проект;
3. Презентація;

Паспорт проекту має виглядати наступним чином:

Паспорт проектної роботи

1. Назва проекту.
2. Керівник проекту.
3. Предмет в рамках якого проводиться робота.
4. Навчальні дисципліни близькі до теми проекту.
5. Склад проектної групи.
6. Тип проекту.
7. Тривалість проекту.
8. Мета та завдання проекту (проблемні завдання, які учні мають розв'язати).
9. Опис проекту.
10. Етапи роботи над проектом

Мета і завдання проекту

Мета: дослідити реформу децентралізації в Україні, виокремити її наслідки в окремих регіонах. Зібрати інформацію щодо змін які відбулися в наслідок цієї реформи. Ознайомити учасників загального захисту проектів з отриманою інформацією.

Завдання:

- 1) На основі інтернет джерел та інших ресурсів інформації дослідити стан окремих регіонів країни до реформи та після її ведення;
- 2) Дати оцінку змінам, які відбулися в наслідок децентралізації, виокремити особливості змін в бюджеті, освіті та медицині;
- 3) визначити проблеми та перспективи розвитку окремих регіонів в наслідок децентралізації; 4) розробити прогноз розвитку окремого регіону з урахуванням всіх норм реформи, а також виокремити важливі ланки, що є рушійною силою розвитку окремих громад, що утворилися в наслідок децентралізації.

Опис проекту

Основні питання, що потребують вирішення;

1. Децентралізація та її характеристика.

2. Оцінка змін, що відбулись в наслідок реформи.
3. Особливості розвитку Рівненської області в умовах децентралізації.
4. Проблеми та перспективи розвитку свого регіону під дією децентралізації.
5. Оцінка окремих ресурсів та рушійних сил необхідних для розвитку територіальної громади.

Очікуваний продукт проекту

«Проект-презентація, що містить інформацію, аналіз позитивних змін в громадах Рівненської області як фактор розвитку регіону».

Вчитель: Вами була здійснена ґрунтовна робота над проектами, яка була проведена на досить високому рівні, захист їх відповідав нормам завдань які ви отримували. Загалом тема територіальних громад, децентралізації та територіального устрою є досить актуальною, тому порада на майбутнє буде слідувати за змінами в цій структурі країни та у майбутньому активно приймати участь у житті суспільства.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Приєм «Рефлексія, закінчіть речення»

Сьогодні на уроці я дізнався...?

Найбільш цікавою інформацією для мене виявилась...?

Найменш зрозумілим для мене залишається...?

На мою думку важливим позитивом в утворенні територіальних громад є...?

Ризиками і загрозами розвитку територіальних громад є...?

Подальший вплив децентралізації буде таким, що...?

Я можу запропонувати таке питання на обговорення, як...?

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ.

Підготуватися до самостійної роботи з теми Українська держава.

Стратегічні та операційні цілі Дубенської територіальної громади

Стратегічні цілі	Операційні цілі	Завдання	Критерії/індикатори
Ціль 1. Розвиток людського капіталу	1.1. Підвищення якості освіти	1.1.1. Підвищення якості дошкільної освіти	Збільшення кількості дітей охоплених дошкільною освітою Кожна дитина має можливість отримати якісну дошкільну освіту
		1.1.2. Підвищення якості середньої освіти	Покращення результатів ЗНО Збільшення кількості призових місць на олімпіадах і конкурсах
		1.1.3. Підвищення якості професійно-технічної освіти	Оцінка якості освіти роботодавцями Відповідність рівня забезпечення майстерень до сучасних умов
		1.1.4. Підвищення рівня знання іноземних мов	Покращення результатів ЗНО
1.2. Покращення рівня здоров'я мешканців	1.2.1. Пропаганда здорового способу життя.	1.2.1. Пропаганда здорового способу життя.	Зменшення кількості реалізованих тютюнових виробів та алкоголю Збільшення середньої тривалості життя мешканців Дубенщини
		1.2.3. Створення спортивних клубів різних напрямків, розвиток наявних команд.	Збільшення кількості клубів та команд
1.3. Створення умов для культурного розвитку та дозвілля	1.3.1. Розвиток творчих колективів. 1.3.2. Організація культурних/дозвіллевих заходів.	1.3.1. Розвиток творчих колективів.	Збільшення кількості творчих колективів
		1.3.2. Організація культурних/дозвіллевих заходів.	Збільшення кількості культурних/дозвіллевих заходів

Стратегічні цілі	Операційні цілі	Завдання	Критерії/індикатори
	1.4. Підвищення якості публічного управління на усіх рівнях	1.4.1. Створення умов для перейняття передового досвіду розвинених країн установами різного рівня (районна адміністрація, сільські ради, школи, підприємства, тощо)	Збільшення кількості заходів з передачі передового досвіду розвинених країн
		1.4.2. Впровадження позитивного досвіду належного врядування	Збільшення рівня підзвітності та прозорості роботи місцевих рад Збільшення кількості громадських обговорень та консультувань при прийнятті важливих рішень
		1.4.5. Стимулювання громадян до вирішення спільних проблем	Збільшення кількості спільних ініціатив представників місцевих громад
		1.4.6. Навчання методам залучення ресурсів для розвитку громади	Збільшення кількості ресурсів залучених громадами
Ціль 2. Розвиток соціальної та транспортної інфраструктури	2.1. Розвиток освітньої інфраструктури	2.1.1. Оптимізація мережі закладів освіти (дошкільних закладів, шкіл, позашкільних закладів)	Розгалуженість шкіл відповідно до кількості учнів Зниження співвідношення енергоресурсів у розрахунку на одну дитину Оптимізація співвідношення кількості учнів до кількості вчителів
		2.1.2. Матеріально-технічне забезпечення закладів освіти (дошкільних закладів, шкіл, позашкільних закладів, ПТНЗ)	Наявність інтернету в кожній школі Кожен навчальний заклад забезпечений сучасним обладнанням, лабораторіями, майстернями. для усіх предметів (фізика, хімія, фізкультура, тощо) Забезпечення навчальних закладів мультимедійними технологіями

Стратегічні цілі	Операційні цілі	Завдання	Критерії/індикатори
	2.2. Збалансування та розвиток інфраструктури системи охорони здоров'я	2.2.1. Забезпечення сучасним обладнанням закладів охорони здоров'я 2.2.2. Ремонт приміщень закладів охорони здоров'я	Високий рівень забезпечення медичних закладів сучасним обладнанням Медичні заклади відремонтовані та утеплені
	2.3. Створення дієвої інфраструктури надання комунально-побутових послуг	2.3.1. Забезпечення належного рівня житлово-комунальних послуг 2.3.2. Запровадження системи роздільного збору побутових відходів	Забезпечення кожного населеного пункту якісним водопостачанням 100 % облік використання енергоресурсів та води Дотримання санітарних норм по водовідведенню Зменшення витрат на теплопостачання та постачання гарячої води Кожне домогосподарство охоплене системою збирання відходів Всі побутові відходи збираються роздільно, або сортуються в місцях їх складування Кількість людей які збирають роздільно сміття
	2.4. Створення оптимальної мережі транспортної та електронної комунікації	2.4.1. Відновлення доріг та вуличного освітлення, створення вело доріжок 2.4.2. Розвиток громадського транспорту	Кількість ліхтарів вуличного освітлення в житлових масивах і паркових зонах Можливість пересування по твердих пляхах легковим автомобілем 60 км на годину не залежно від пори року Дороги з твердим покриттям між усіма населеними пунктами Реконструкція і будівництво нових доріг здійснюється обов'язково з облаштуванням велодоріжок В кожній громаді розроблена схема велощляхів Можливість доїхати з будь якого населеного пункту до центру громади
Стратегічні цілі	Операційні цілі	Завдання	Критерії/індикатори
		2.4.3. Забезпечення доступу всіх населених пунктів до мережі інтернет	Доступність до якісного та швидкісного інтернету в кожному населеному пункті
Ціль 3. Розвиток місцевого економічного потенціалу	3.1. Сприяння МСБ	3.1.1. Прозоре адміністрування публічних ресурсів	Наявна публічна база для вільних орендованих земель та процедура їх отримання Наявна публічна база приміщень Наявна публічна карта місцевих корисних копалин (інформація про геологічну розвідку, можливість доступу) Відкритий доступ до тендерних процедур та використання усіх публічних фінансів
		3.1.2. залучення бізнесу до планування економічного розвитку регіону/громади	Перелік МСБ, включених до робочих груп з планування економічного розвитку Прописані регламентні процедури залучення підприємств до прийняття рішень
		3.1.3. Безпека для роботи МСБ	Зменшення кількості злочинів
		3.1.4. Підвищення продуктивності роботи МСБ	Збільшення суми сплачених податків МСБ
		3.1.5. Стимулювання експортної діяльності підприємств	Збільшення частки експорту
		3.1.6. Збільшення частки переробного виробництва	Збільшення частки переробного виробництва
		3.1.7. Підготовка пропозицій для інвестиційних проєктів	Збільшення кількості інвестиційних пропозицій та реалізованих інвестиційних проєктів
	3.2. Розвиток підприємницького потенціалу населення	3.2.1. Стимулювання молоді до започаткування власної справи	Збільшення кількості історій успіху підприємців у місцевій пресі Кількість навчальних семінарів, конференцій, лекцій, зустрічей із залученням успішних підприємців
		3.2.2. Запуск пілотних проєктів по розвитку нових видів малого підприємництва	Кількість реалізованих пілотних проєктів

Напрями діяльності та заходи
Програми з розробки Стратегії сталого розвитку
Дубенської міської територіальної громади до 2030 року

№ з/п	Пріоритетні завдання	Зміст заходу	Виконавці	Термін виконання	Джерела фінансування	Кошти необхідні для фінансування заходів, тис.грн
I. Організація роботи зі стратегічного планування						
1	Консультаційні послуги у сфері досліджень, організація роботи зі стратегічного планування	<p><u>Формування робочої групи зі стратегічного планування (РГ).</u> Склад групи повинен включати: 1) органи місцевого самоврядування, 2) приватні компанії (представники великих, середніх, малих підприємств і приватні підприємці), 3) громадські організації. Важливим є включення до складу РГ представників організацій, які опікуються питаннями гендерної рівності і охорони довкілля. Кількісний склад РГ має складати 20-100 осіб.</p>	Управління економіки і власності, залучені профільні фахівці та експерти	2022 рік	кошти місцевого бюджету	30,0

		<p><u>Графік проведення робіт зі стратегічного планування.</u></p> <p>Графік розробляється виходячи з потреб РГ і працівників органів місцевого самоврядування для забезпечення вчасної реалізації усіх етапів виконання робіт зі стратегічного планування.</p>				
II. Аналіз середовища та факторів розвитку територіальної громади						
2	Аналіз середовища та факторів розвитку територіальної громади	<p><u>Економічний Профіль (Паспорт) громади.</u></p> <p>Інформаційною основою для планування розвитку територіальної громади має бути базовий документ, що є аналітично описовою частиною плану. В Профіль громади має бути виконаний аналіз кількості, якості та динаміки зміни ресурсів громади</p> <p><u>Проведення опитування.</u></p> <p>Технологія стратегічного планування передбачає безпосередню участь у такому</p>	Управління економіки і власності, залучені профільні фахівці та експерти	2022 рік	кошти місцевого бюджету	

		<p>процесі представників різних секторів територіальної громади (представників місцевого бізнесу, громадськості) <u>Розробка SWOT – аналізу.</u> Інформація та знання, отримані або впорядковані в процесі проведеної інвентаризації факторів, стають важливим ресурсом для подальшого аналізу економічного стану громади. Зовнішній аналіз, оцінка основних загроз і можливостей визначаються зовнішнім середовищем та внутрішній аналіз сильних і слабких сторін громади забезпечує визначення основних проблем розвитку міста</p>				
III. Визначення місії, бачення, сценаріїв та напрямів розвитку						
3	Визначення місії, бачення, сценаріїв та напрямів розвитку	<p><u>Формування стратегічного бачення та місії.</u> Бачення бажаного майбутнього територіальної громади це образ, що має оволодіти всією громадою і</p>	Управління економік и і власності, залучені профільні	2022 рік	кошти місцевого бюджету	50,0

		<p>надихати її. Місія територіальної громади це причина появи, основне призначення та сенс її існування, сукупність унікальних історичних і сучасних особливостей та конкурентних переваг громади</p> <p><u>Визначення напрямків та пріоритетів розвитку.</u></p> <p>Бажана «траєкторія» розвитку, що має привести громаду до Бачення, складається з низки стратегічних напрямів розвитку та визначальних для економіки територіальної громади секторів (галузей).</p> <p>З визначенням напрямів розвитку продовжується процес свідомого вибору конкретних способів, системи цілей та результатів розв'язання визначених проблем або реалізації можливостей</p>	фахівці та експерти			
--	--	---	---------------------	--	--	--

		Розробка стратегічних і оперативних цілей, розробки плану дій для досягнення оперативних цілей Стратегічного плану.				
IV. Розробка планів дій (Плану реалізації стратегічного плану)						
4	Розробка стратегічних і оперативних цілей, розробка плану дій для досягнення оперативних цілей Стратегічного плану розвитку територіальної громади.	Формування оперативних цілей та завдань.	Управління економіки і власності, залучені профільні фахівці та експерти	2022 рік	кошти місцевого бюджету	30,0
V. Громадське обговорення та ухвалення стратегічного плану						
5	Громадське обговорення та ухвалення стратегічного плану	Проведення публічних громадських обговорень	Управління економіки і власності, залучені профільні фахівці та експерти	2022 рік	кошти місцевого бюджету	10,0
VI. Моніторинг та впровадження						
6	Моніторинг та	Складання профілю/паспорта громади	Управління економіки	2022 рік	кошти місцевого бюджету	50,0

	впровадження	<p>Складання інвестиційного профілю/паспорта громади</p> <p>Складання Стратегічного плану розвитку громади</p> <p>Супровід експерта, методологічна підтримка, процедура Стратегічної екологічної оцінки.</p>	<p>и і власност і, залучені профільні фахівці та експерти</p> <p>Управління економік и і власност і, залучені профільні фахівці та експерти</p> <p>Управління економік и і власност і, залучені профільні фахівці та експерти</p> <p>Управління економік и і власност і, залучені профільні фахівці</p>			
--	--------------	--	---	--	--	--

			та експерти			
Загальна вартість Програми за джерелами фінансування						
					кошти місцевого бюджету	200,0